

According to the Choice Based Credit System

■ Gujarat University ■

SEMESTER : 5

FOR THIRD YEAR B. A. & B. SC. STUDENTS

Latest Edition

NEW
COURSE

POINT
TO
POINT

POINT TO POINT SERIES

MAYUR'S GUIDE TO

A Journey Through Stories

(Part - 1)

MAYUR'S

(General English)

વિનામૂલ્ય

Since : 1985

MAYUR PRAKASHAN

■ CONTENT ■

UNIT - 1: TEXT: INDIA - A JOURNEY THROUGH STORIES

1. PROFIT AND LOSS	1
• Questions and Answers	4
• Short Notes	8
• Multiple Choice Questions	11
2. THE MIRACLE OF PURUN BHAGAT	13
• Questions and Answers	17
• Short Notes	21
• Multiple Choice Questions	24
3. THE MAGIC CURE	26
• Questions and Answers	29
• Short Notes	31
• Multiple Choice Questions	34
4. BACHCHA LIEUTENANT	36
• Questions and Answers	40
• Short Notes	44
• Multiple Choice Questions	48
5. 270 CRORE HEART BEATS	50
• Questions and Answers	52
• Short Notes	55
• Multiple Choice Questions	58-60

■ GUJARAT UNIVERSITY ■

STRUCTURE OF QUESTION PAPER FOR B. A. AND B. Sc.

■ SEMESTER - V ■

GENERAL ENGLISH - V

Text: India – A Journey Through Stories [Section One]

[Common for All Mediums]

[With Effect from Academic Year 2019-20]

Unit-I – Text

- Question-1. Answer any **SEVEN** questions in brief: (out of ten): 14
- Question-2. Write short notes on any **TWO**: (out of four) 14

Unit – II - Formal Letters

- Question-3. Application for job 14
(OR)
Official Letter

Units – III & IV Composition and Cloze test

■ Question-4.

- (A) Write an essay of about 100 words on any **ONE**: (out of three) 8
[Note: One topic from each category from the prescribed list will be asked]
- (B) Read the following passage and select the correct options: 6
[N.B.: The cloze test will contain six blanks, each carrying one mark. Select a passage requiring an intermediate level of proficiency. Give **THREE** options below the passage as mentioned in the specimen for Cloze Test.]

■ Question-5: Do as directed:

- (A) Choose the correct option:
[Nine **MCQs** with three options from Unit I]
- (B) Match the words in Column - A with their meanings in Column - B:
[Five Words (**from Textual Glossary only**) will be asked from the stories prescribed in Unit-I]

UNIT - 01**□ TEXT □****□ India – A Journey Through Stories [Section One] □****1****PROFIT AND LOSS**

– Rabindranath Tagore

■ લેખક / કૃતિપરિચય ■

કવિવર રવિન્દ્રનાથ ટાગોર (1861–1941) દરેક સુસંસ્કૃત ભારતીય માટે પરિચય નામ છે. ભારતનો આ સર્વતોમુખી પ્રતિભાની વાત કરવી એટલે સૂરજને દીવો બતાવવા જેવી વાત છે. કવિવર ટાગોર ચિત્રકાર, નવલકથાકાર, વાર્તાકાર, શિક્ષણકાર, સમાજસુધારક, સંગીતજ્ઞ અને ઉત્તમ માનવરૂપ હતા. તેમને તેમના કાવ્યસંગ્રહ “ગીતાંજલિ” માટે સાહિત્યનું નોભેલ પ્રાઇઝ એનાયત કરવામાં આવ્યું હતું. આવેશપૂર્ણ રાખ્રવાદી હોવા છતાં માનવીનાં સુખ-દુઃખની બાબતમાં તેમની સમજ અને અસીમ કુદ્રા દેશના સીમાડાઓ, જાતિ, પર્મ કે ભાષાથી પર હતી. માનવીની માનવતાને કેન્દ્રમાં રાખી, તેને મળારી તેનું સંવર્ધન થઈ શકે તેવી તેમની સાહિત્યિક આકંશા રહી હતી.

પ્રસ્તુત વાતાંમાં ભારતના સદીઓ જુના એક સામાજિક કલંકની કાલીમાની વિઘાતક અસરોની વાત ટાગોરે કરી છે. આ અનિષ્ટ દહેજપ્રથા છે. નિરૂપમાનો જન્મ તેનાં માતાપિતા માટે અઠકેરો ઉત્સવ બની રહે છે. સૌંપ્રથમ તો તેણીનું સુસંસ્કૃત નામ તદ્દન બિનપ્રણાલિગત છે. માતાપિતાએ પ્રેમપૂર્વક નિરૂપમાનું જતન કરી ઉછેરી લબ્ધપ્રતિષ્ઠિત કુટુંબમાં સગાઈ થઈ. પરંતુ રાયબહાદુર કુટુંબની પ્રતિફા નિરૂપમાના પિતા રામસુંદર માટે બોજ બની રહે છે. લગ્ન અગાઉ દહેજમાં આપવાની પૂરી રકમ નિરૂપમાના પિતા રામસુંદર ચૂકવી શકતા નથી. લગ્ન ફોક થાય તેવી સ્થિતિ સર્જય છે, પરંતુ નિરૂપમાનો ભાવિ પતિ સુખારાવાદી માનસ ધરાવે છે માતાપિતાની અનિષ્ટા છતાં નિરૂપમા સાથે લગ્ન કરે છે. શ્વસુરગૃહે પતિની ગેરહાજરીમાં નિરૂપમાને અપમાનિત અને હડપૂત કરવામાં આવે છે. સાસુની જોહુકમી, મેણાંટોણાં નિરૂપમાથી સહન થતા નથી. પિયરગૃહે જવાની પણ સખત પાંખી છે. અસાધ્ય પ્રતિકૂળ સંજોગોમાં દિવસો વિતાવતી નિરૂપમાનું મૃત્યુ થાય છે. થોડા સમય જાણ રાયબહાદુર કુટુંબના વિધુર પુત્રનું સગપણ થાય છે. જેના માટે દહેજની રકમ રૂ. 20,000 લેવાનું નક્કી થાય છે.

■ નિરૂપમાનો નુકસાન ■

■ વાતાવરણ ■

મધ્યમવર્ગના રામસુંદરને ત્યાં પાંચ દીકરાઓ પછી દીકરીનો જન્મ ઉત્સવનો પ્રસંગ બની રહ્યો. તેમણે વહાલુપર્વક તેનું નામ નિરૂપમા રાખ્યું, જે પરંપરાગત નામો કરતાં તદ્વાન જુદુ હતું. માતાપિતાની હુંક અને પ્રેમની છાંયમાં નિરૂપમા મોટી થઈ. હવે શરૂ થઈ તેણીના માટે યોગ્ય મૂરતિયાની શોધખોળ.

ખૂબ લાંબી કવાયત બાદ રામસુંદર મિત્રાએ તેમની વહાલસોયી દીકરી માટે યોગ્ય મૂરતિયો શોધી કાઢ્યો, પરંતુ રૂપિયા અને અન્ય ભેટસોગાડોની માંગણી કરી. દરખાસ્ત રામસુંદર મિત્રાના ગજી બહારની હતી, પરંતુ આવું પ્રતિષ્ઠિત કુટુંબ અને યોગ્ય મૂરતિયો ગુમાવવાનું રામસુંદરને પોખાય તેમ નહોતું. રામસુંદરે નક્કી થયેલી દહેજની રકમ આપવાની સંમતિ દર્શાવી. નાણાકીય સાધનો અપૂરતાં હોવા છતાં તેણે આવો મરણિયો નિર્ણય લીધો. તેણે તેની મોટા ભાગની મિલકત ગિરવી મૂકી અથવા વેચી મારી. છતાં પણ છ થી સાત હજારથી વધારે રકમ એકઠી કરી શક્યો નહિ. મિત્રાએ દહેજની રકમ લગ્નના દિવસે જ આપી દેવાની હતી. એક શાહુકારે ખૂટતી રકમ ખૂબ જ ઊંચા વ્યાજે ઉધાર આપવાની સંમતિ દર્શાવી, પરંતુ લગ્નના દિવસે જ તે શાહુકાર પાણીમાં બેસી ગયો. રામસુંદરના માથે મોટું સંકટ તોળાવા લાગ્યું. લગ્નમંડપમાં અંધાધૂંધ દ્રશ્ય ખું થઈ ગયું. લગ્નવિધિ અધૂરી જ રહી ગઈ હોત, પરંતુ મૂરતિયાએ તેનાં માતાપિતાના આવા કુરિવાજ સામે બળવો કર્યો અને લગ્નવિધિ સંપન્ન થઈ, પરંતુ આટલેથી કોડભરી નિરૂપમા અને લાચાર બાપની અભિનપરીક્ષાનો અંત આવ્યો નહિ. દૂર ક્ષિતિજ પર આફતોનાં વાદળો આકાર લઈ રહ્યાં હતાં.

લગ્નના થોડા દિવસ બાદ નિરૂપમાનો પતિ તેને શસુરગૃહે છોડી તેઘૂટી મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે ફરજ પર હાજર થવા ચાલ્યો ગયો. તેની કામગીરી દૂરના પ્રદેશમાં હતી. નિરૂપમાના સાસરિયાઓએ તેની સાથે અમાનુષી વતરવ શરૂ કરી દીધો. તેને દુઃખી કરવાની અને તેણીનો તેજોવધ કરવાની એક પણ તક એ લોકો જતી કરતા નહિ. એટલું જ નહિ, નિરૂપમાના પિતા સાથે પણ આવો જ અપમાનજનક દુર્ઘટાના કરવા લાગ્યા. જાણો કે તે કોઈ મોટો દેવાળિયો હોય ! નિરૂપમા તેના પિતાને મળી શકતી નહિ અથવા પિયરગૃહે જઈ પણ શકતી નહિ. રામસુંદર આવું અપમાન સહન કરી શકતો નહિ. નિરૂપમાના સાસરિયાઓને આપવાની બાકી રહેલી રકમ ભેગી કરવા તેણે તેના દીકરાઓની જાણબહારમાં મકાન વેચી દીધું. પોતાનું અને બાપનું આવું અસહ્ય અપમાન અને હડ્ધૂતપણું નિરૂપમા સહન કરી શકી નહિ. તેનું મન બળવો પોકારવા લાગ્યું. તેણીએ એક કઠોર અને દઢ નિર્ણય લીધો અને કડકાઈપૂર્વક તેના પિતાને જણાવી દીધું કે તેણીના લોભી સાસરિયાઓને હવે વધારાના કોઈ પૈસા આપવા નહિ. ધર્મસંકરમાં આવી પડેલા રામસુંદર મિત્રા નિરૂપમાના સાસરિયાઓને આપવા માટે જે પૈસા લાવ્યો હતો તે પૈસા લઈને પાછો કર્યો.

આ અંગે બાપ-દીકરી વચ્ચે થયેલી વાતચીત નિરૂપમાના સાસરિયાના ધરનો નોકર સાંભળી ગયો. તેણે નિરૂપમાના સાસુને આ અંગેની કાનભંભેરણી કરી. આવડા મોટા નાણાકીય નુકસાનના કારણે સાસ કોષિત બની ગઈ. નિરૂપમા તેની સાસુનાં દ્રેપ અને વૈમનસ્યનો ભોગ બની ગઈ. સાસુનું વર્તન દુષ્ટાભર્યું

અને અસહ્ય બની ગયું. નિરૂપમાની અંદરની તાકાત નબળી પડી, તેણીનું મનોબળ તૂટી ગયું. તેણી ઉદાસ અને નિરૂત્સાહી બની. પોતાની તબિયત અંગે તદ્દન લાપરવાહ બની ગઈ. ઈરાદાપૂર્વક રાત્રિની હુઠીમાં બારણાં ખુલ્લાં રાખી બેસી રહેતી અને ખોરાક લેવાનું પણ તેણીએ બંધ કરી દીધું. મનના પરિતાપ અને શારીરિક વેદનાએ નિરૂપમાની ફરતે ભરડો લીધો. તેણી ગંભીરપણે બીમાર બીમાર પડી ગઈ. તેણીએ તેના પિતા અને ભાઈઓને મળવા દેવા અંગે સાસુને વિનંતી કરી - માત્ર એક જ વાર. શંકાશીલ સ્વભાવની સાસુને તેમાં નિરૂપમાની યુક્તિ-પ્રયુક્તિ દેખાઈ. થોડા સમય બાદ નિરૂપમા મૃત્યુ પામી. તેણીના મૃત્યુ બાદ તેના સાસરિયાઓએ તેની ચિતા પાછળ ધૂમ ખર્યો. ચંદનના લાકડાની ચિતાએ તેમને દેવાદાર બનાવી દીધા, પરંતુ સમાજમાં તેમની વાહવાહી થઈ ગઈ. આ બધી ગતિવિધિઓથી તદ્દન અજ્ઞાત એવા નિરૂપમાના પતિએ નિરૂપમાને તેની પાસે મોકલી દેવા માટેનો પત્ર લાયો. જવાબમાં તેની માઝે તેને રજી લઈને ઘેર આવવા જણાવ્યું. તેમણે તેમના દીકરા માટે બીજી પત્ની શોધી કાઢી હતી. આ વખતે દહેજની રકમ રોકડા વીસ હજારની હતી.

■ GLOSSARY ■

■ શાન્દાર્થ ■

Page 3 : **dotingly** (ડોટિંગલી) - વહાલપૂર્વક; **high-flown** - આંબરયુક્ત (ભાષા);

Page 4 : **groom** (ગ્રૂમ) - મૂરતિયો; **procure** (પ્રોક્સ્યોર) - મેળવવું, શોધી કાઢવું; **ancestral** (એન્સેસ્ટ્રલ) - પૂર્વજીને લગતું; **diminish** (ડિમિનિશ) - ઘટાડો થવો; **cosiderably** (કન્સિડરેબ્લી) - મહદેશે; **dowry** (ડાઉરી) - દહેજ; **pawn** (પોન) - ગિરવી મૂકવું; **extortionate** (એક્સટોશનેટ) - અતિશય ભારે; **furious** (ફ્યુરિઅસ) - કોષિત; **implore** (ઇમ્પ્લોર) - કાકલૂદી કરવી, વિનંતી કરવી; **ceremony** (સેરિમની) - વિધિ; **insist** (ઇન્સિસ્ટ) - નો આગ્રહ રાખવો; **wail** - આકંદ કરવું; **disastrous** (ડિઝેસ્ટ્રસ) - આફિતરૂપ; **mutely** - મૂંગી રીતે; **prospective** (પ્રોસ્પેક્ટિવ) - ભવિષ્યમાં થનાર, અપેક્ષિત; **impasse** (ઇમ્પેસ) - કટોકટી, મડાગાંઠ; **resolve** (રિઝોલ્વ) - નિરાકરણ લાવવું; **rebel** (રેબેલ) - બળવો કરવો; **haggle** (હેગલ) - રકજક કરવી; **bartering** (બાર્ટરિંગ) - વિનિમય કરવો તે; **despondent** (ડિસ્પોન્ડન્ટ) - નિરાશ; **gloomy** (ગ્લૂમી) - ઉદાસીન;

Page 5 : **look down on** - તિરસ્કૃત નજરે જોવું; **kinsman** - લોહીની સગાઈનો સંબંધ ધરાવતી વ્યક્તિ; **unbearable** (અન્નુબેરેબલ) - અસહ્ય; **expenses** (એક્સપેન્સિસ) - ખર્ચ; **subterfuge** (સટરફ્યુજ) - યુક્તિ-પ્રયુક્તિ; **creditor** (કેડિટર) - લેણદાર; **spitefully** (સ્પાઈટફુલી) - દ્વેષપૂર્ણ રીતે; **penance** (પિનાન્સ) - તપ; **assault** (અસોલ્ટ) - હુમલો કરવો; **vicious** (વિશસુ) - નીતિબ્રાષ્ટ, દ્વેષી; **deceit** (ડિસિટ) - છેતરપિંડી; **contempt** (કન્ટેમ્પ્ટ) - તિરસ્કાર; **ploy** (પ્લોય) - વિરોધીને નિર્ધણ બનાવવાની ચાલ; **protest** (પ્રોટેસ્ટ) - વિરોધ કરવો; **vigorously** (વિગરસ્સુલી) - જોમપૂર્વક;

Page 6 : **quarters** (ક્વાર્ટર્સ) - સ્થળો, ઓતના અર્થમાં; **pallid** (પેલિડ) - ફિક્સું;

cower (કાવર) - ટૂટિયાં વાળવાં; **dowry** - દહેજ; **glimpse** (ગ્લિમ્પ્સ) - જલક; **meekly** (મિક્લી) - કલ્યાણરાપણા રીતે; **indignity** (ઇન્ડિગન્ટી) - અપમાન, અવહેલના; **endure** (એન્ડ્યુર) - સહન કરવું; **wrap** - વીઠાળવું; **breezily** (બ્રેઝિલી) - સાહજિકતાપૂર્વક, સરળતાથી; **premable** (પ્રિએમ્બલ) - પ્રાસ્તાવિક ભાગ;

Page 7 : **stink** (સ્ટિન્ક) - દુર્ગંધ દુર્ગંધ મારવી; **heart-stricken** - આધાત પામેલા હદ્દું સાથે; **tremble** (ટ્રેમ્બલ) - પ્રૂજવું; **sorely** - સખત રીતે; **fierce** (ફિઅર્સી) - તીવ્ર, ઊંઘ, જુસાદાર; **vow** - સોગંદ, પ્રતિશા; **brood** (બ્રૂડ) - વિચાર્યું; **celebration** (સેલિબ્રેશન) - ઉજવણી; **pauper** (પોપર) - લિખારી; **poverty-stricken** - ગરીબાઈથી પીડાતું;

Page 8 : **hesitation** (હેનીટેશન) - ખચકાટ; **glance** (ગ્લાન્સ) - નજર, દૃષ્ટિ; **longing** - જંખના, તીવ્ર ઈચ્છા; **burst into** - અંદર ધસી આવ્યો; **flared up** - ગુરુસો ભભૂકી ઉછ્વો; **condemn** - સજા કરવી; **dismay** (ડિસ્મે) - પ્રાસ્કો; **crestfallen** (ક્રેસ્ટફોલન) - છોભીલો; **solemnly** (સોલેમ્બ્લી) - ગંભીરતાપૂર્વક;

Page 9 : **forbidden** (ફબીડન) - પ્રતિબંધિત; **inquisitive** (ઇન્કિવારીટીવ) - જિજાસું; **malice** (મેલિસ) - દેખભાવના; **dreadfully** (ડ્રેડહુલી) - ચિંતાજનકપણે;

Page 10 : **appropriate** (અપ્રોપ્રિએટ) - ઠાઠ, ભપકો; **renowned** (રિનાઉન્ડ) - જાણીતું, વિખ્યાત; **lavishness** (લેવિશનેસ) - વિપુલ પ્રમાણમાં, મન ફાવે તેમ વાપરવું; **immersion** (ઇમર્સન) - પાણીમાં પદરાવવું તે; **deity** (ડિથી) - દેવી સ્વરૂપ; **cremate** (ક્રેમેટ) - અભિસંસ્કાર કરવા; **sandalwood** - ચંદનનું લાકડું; **pyre** (પાયર) - ચિત્તા; **magnificent** (મેજિનિફિશન્ટ) - ભવ્ય; **condole** (કન્ડોલ) - આશ્વાસન આપવું; **cash down** - રોકડા, નગદ.

■ SHORT QUESTIONS AND ANSWERS ■

■ ટૂંકા પ્રશ્નોત્તરો ■

I Answer the following questions in brief:

[નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબો આપો.] [Text Book Page No. 11]

1. Why was Nirupama's name unusual?

(શા માટે નિરૂપમાનું નામ અસાધારણ હતું?)

Ans. Etymologically, the name "Nirupama" implies "without comarision". The birth of Nirupama in Ramsundar's family was received with great fanfare. She was born after five sons. Her parents had developed great affection and fondness for her. It was a high-sounding name. Usually, names of gods and goddesses were chosen for sons and daughters.

"Nirupama" was, therefore, unusual. It was incompatible.

(વૃત્તિશાસ્ત્રની દ્રષ્ટિએ "નિરૂપમા" એટલે ઉપમા સિવાયનું અર્થાતું જેની સરખામળી ન થઈ શકે. રામસુંદરના કુટુંબમાં નિરૂપમાના જન્મને સહર્ષ વધાવી લેવામાં આવ્યો હતો. તેના માતાપિતાને તેના પ્રત્યે ખૂબ વહાલ અને લગાવ થયો. નિરૂપમા આંદંબરચુક્ત નામ હતું. સામાન્ય રીતે દીકરા-દીકરીઓનાં નામ માટે દેવ-દેવીઓનાં નામ પસંદ કરવામાં આવતાં. તેથી "નિરૂપમા" અસાધારણ હતું. તે અતુલનીય હતી.)

□ 2. How was the impasse at the wedding resolved?

(લગ્નમાં ઉભી થયેલી મડાગાંઠ કેવી રીતે ઉકેલવામાં આવી?)

Ans. Groom's parents had asked for Rs. 10,000 as a dowry. However, Nirupama's father, Ramsundar, could not arrange the money as agreed. He could arrange only six to seven thousand rupees. It seemed that the marriage ceremony would not be solemnised under these circumstances. However, such haggling and bartering displeased and annoyed the educated groom. He rebelled against his parents' intransigent greed. His firm resolve to marry Nirupama resolved the deadlock.

(મૂરતિયાનાં માતાપિતાએ દહેજ પેટે દસ હજાર રૂપિયા માંગ્યા હતા, પરંતુ નિરૂપમાના પિતા રામસુંદર પૂરા પૈસાની જોગવાઈ કરી શક્યા નહિ. આવા સંજોગોમાં લગ્નવિધિ સંપન્ન થાય એવું દેખાતું નહોતું, પરંતુ આ પ્રકારની રકજક અને પૈસાની લેવડદેવડ ભણેલાગણેલા મૂરતિયાને નાપસંદ પડી. તેનાં માતાપિતા હઠીલા લોભની સામે તેણે બળવો કર્યો. નિરૂપમા સાથે લગ્ન કરવાના તેના દ્વારા નિર્ધારના કારણે મડાગાંઠ ઉકેલાઈ ગઈ.)

□ 3. How was Nirupama treated in her in-law's house?

(નિરૂપમાના સાસરિયા તેની સાથે કેવો વ્યવહાર કરતા હતા?)

Ans. Nirupama had to suffer a lot because of her father's inability to pay fully a dowry of ten thousand rupees. She was treated spitefully on every count. She kept herself confined to her room. She wept bitterly. Insults were heaped on her family members. She could not protest against such coarseness of her in-laws' behaviour. Especially, her mother-in-law used vitriolic language. She spewed bitterness and hatred. It was an inhuman and insufferable treatment meted out to hapless Nirupama.

(નિરૂપમાનાં પિતા દશ હજાર રૂપિયા દહેજ પેટે ચૂકવી ન શક્યા. તોન કારણે નિરૂપમાને સાસરીમાં ખૂબ જ સહન કરવું પડ્યું. દરેક બાબતમાં તેની સાથે દેખપૂર્ણ વ્યવહાર કરવામાં આવતો. તેણી પોતાના ઓરડામાં બંધબારણે રહેતી. તેણી ખૂબ રડતી. તેનાં માતાપિતા અને બીજા કુટુંબીજનો માટે અપમાનિત ભાષાનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો. તેણીના સાસરિયાના આવા તોછડા વર્તન-વ્યવહાર સામે તેણી વિરોધ

કરી શકતી નહોતી. સવિશેષ તેની સાચું તેજબી ભાષાનો ઉપયોગ કરતી. તેણી નરી કડવાશ અને તિરસ્કાર જ ઓક્યા કરતી. લાચાર નિરૂપમાની સાથેનો વ્યવહાર અમાનુષી અને સહન ન કરી શકાય તેવો હતો.)

□ 4. What did Ramsundar do to raise money for the dowry?

(દહેજ માટે પૈસા ભેગા કરવા રામસુંદરે શું કર્યું?)

Ans. After a prolonged search, Ramsundar Mitra found a proper match for his daughter, Nirupama. But the prospective in-laws demanded a dowry of ten thousand rupees. Mitra hastily agreed to pay the dowry. As he did not have ready money, he explored every possible option to raise the money for dowry. He sold or pawned much of his property but he could raise only six to seven thousand rupees.

(લાંબી શોધખોળના અંતે રામસુંદર મિત્રા તેમની દીકરી નિરૂપમા માટે યોગ્ય મૂરતિયો શોધી શક્યા, પરંતુ ભાવિ સાસરિયાઓએ દહેજ પેટે દસ હજાર રૂપિયાની માંગણી કરી. મિત્રાએ ઉતાવળે આ રકમ આપવાની સંમતિ દર્શાવી. તેમની પાસે નગદ રૂપિયા નહોતા, તેથી દહેજ માટેની રકમ એકઠી કરવા શક્ય બધા જ વિકલ્પો તપાસી જોયા. તેમણે તેમની મોટા ભાગની મિલકત વેચી નાંખી અથવા ગિરવી મૂકી, પરંતુ તોપણ છ થી સાત હજાર રૂપિયાથી વધારે પૈસા ભેગા થયા નહિ.)

□ 5. Why did Nirupama ask her father not to give any more money to her in-laws?

(શા માટે નિરૂપમાએ તેના પિતાને તેણીના રાસરિયાને કોઈ વધારાના પૈસા આપવાની ના પાડી?)

Ans. Because of Ramsundar's failure to pay the full amount of dowry, he was treated as a debtor. Nirupama was not allowed to go to her father's house. Similarly, Ramsundar was not allowed to see his fond child. It was unbearable indignity that he was subjected to. He sold his house to raise the money to pay the remaining amount of the dowry. But Nirupama rose to the occasion. She took a firm stand and strictly asked her father not to give any more money to them. She told her father that her husband never demanded any more. Rather, it was her in-laws whose intransigent greed had proved them extortionists.

(દહેજની પૂરી રકમ ચૂકવવાની રામસુંદરની અશક્તિના કારણે તેની સાથે દેવાળિયા જેવો વ્યવહાર કરવામાં આવતો હતો. નિરૂપમાને તેના પિયર જવા દેવામાં આવતી નહોતી. એ જ પ્રમાણે રામસુંદરને તેના વધાલા સંતાનને મળવા દેવામાં આવતા નહોતા. તેને આવા અસથ અપમાન સહન કરવાની ફરજ પાડવામાં આવી હતી. દહેજની બાકી રહેલી રકમની ચૂકવણી કરવા રામસુંદરે તેમનું મકાન વેચી નાંખ્યું, પરંતુ હવે નિરૂપમાએ બંડ પોકાર્યું. તેણીએ દઢ વ્યૂહ અપનાવ્યો અને તેણીના સાસરિયાને હવે

વધારાના કોઈ જ પૈસા આપવાની સખ્તાઈપૂર્વક તેણીએ ના પાડી દીધો. તેણીએ કહું કે તેના પતિએ ક્યારેય કોઈ વધારે પૈસાની માંગણી કરી નથી, પરંતુ આ તો તેના સાસરિયાઓના હઠીલા લોબે તેમને ખંડળીખોર પુરવાર કર્યા હતા.)

□ 6. What was the cause of Nirupama's death?

(નિરૂપમાના મૃત્યુનું શું કારણ હતું ?)

Ans. Her in-laws' house was a hell-hole for Nirupama. She suffered agony of mind and physical pain. The cumulative impact of torment and torture took a heavy toll of Nirupama's health. She fell seriously ill. She neglected her health. Overwhelmed by an irresistible death wish, she exposed herself to chilly autumn nights. She neglected her meals. Her health deteriorated to a point of no return. Death was her only liberation.

(નિરૂપમા માટે તેનું શ્વસુરગૂઢ નકર્ગાર હતું. તેણીએ મનની વેદના અને શારીરિક પીડા સહન કર્યા. મન અને શરીરના પરિતાપની સંચિત અસરે તેના સ્વાસ્થ્યનો ભારે ભોગ લીધો. તેણી ગંભીર રીતે બીમાર પડી ગઈ. અપતિરોધ મૃત્યેચ્છાએ તેના પર જબરદસ્ત પ્રભાવ વધારી દીધો. હાડ ગાળી નાંખે તેવી પાનખરની કાતિલ ઠંડીમાં તેના રૂમનાં બારણાં ખુલ્લાં રાખતી. તેણીએ ખાવા-પીવાનું છોડી દીધું. પરિણામે તેનું સ્વાસ્થ્ય એટલું બધું કથળી ગયું કે હવે તેમાં સુધારાની કોઈ શક્યતા ન રહી. મૃત્યુ જ તેના માટે એકમાત્ર મુક્તિ રહી હતી.)

□ 7. What is irony in Nirupama's lavish cremation by her in-laws?

(નિરૂપમાના સાસરિયાએ નિરૂપમાના ભપકાદાર અનિસંસ્કાર કર્યા તેમાં કઈ વકોક્તિ રહેલી છે ?)

Ans. The ancestral wealth of Raybahadur family had diminished considerably. Yet they made a show of their crumbling pride and glory publicly. Nirupama's lavish cremation is the product of snobbishness and false pride of this family. They indulged in luxuries that they could not afford. Their intransigent demand for down from Nirupama's father exposed hollowness and vanity of the family. It is nothing but self-deception.

(રાયબહાદુર કુટુંબની વંશપરંપરાગત સમૃદ્ધિ સારા એવા પ્રમાણમાં ઘટી ગઈ હતી. તેમ છતાં તૂટતા જતા તેમના ઘમંડ અને ભવ્યતાનું જાહેર પ્રદર્શન કરતા. નિરૂપમાના ભપકાદાર અંતિમ સંસ્કાર આ કુટુંબના દંબ અને જૂદ્ધા ઘમંડની પેદાશ છે. તેમને પરવડે નહિ તેવા શોખ-સાધ્યબીમાં તેઓ રાચતા હતા. નિરૂપમાના પિતા પાસેથી દહેજની હઠીલી માંગ તેમના કુટુંબના બોદાપણા અને મિથ્યાપણાનો પદ્ધકાશ કરે છે. આ બાબત આત્મવંચનાથી બીજું કશું જ નથી.)

■ SHORT NOTES ■

■ ટૂંકનોંધો ■

□ II Write short notes on the following: [Text Book Page No. 11]

[નીરુપમા પર ટૂંકનોંધ લખો.]

□ 1. Nirupama

□ 2. Significance of the title – "Profit and Loss"

□ 1. Nirupama:

Ans. Nirupama is the fondest child of her parents, especially her father, Ramsundar Mitra. However, he commits a blunder of marrying his fond daughter off into a family that, socially and financially, belongs to an upper social hierarchy. He has to pay a heavy price for it. He agrees to their shameless demand for a dowry of ten thousand rupees. His inability to respect his commitment proves fatal for Nirupama. She is treated spitefully on every count. Her mother-in-laws's coarse and arrogant attitude to her is too much for Nirupama to bear. Her parents are abused. Unable to protest, she silently suffers the agony and weeps. Her mother-in-law's vicious attacks and vitriolic language push Nirupama to the threshold of a hell-hole. Even her food and clothing are neglected. Ramsundar is helpless against contempt and shame that his daughter is subjected to. He is called an insolvent debtor. The servants, in her in-laws' family, look down upon her. She suffers indignity. She is strictly forbidden to see her father. She cannot either visit her parents' house. Torment and torture slowly kill Nirupama's wish to live. Realising that she is a total stranger in her in-laws' family, death-wish overpowers her. She falls seriously ill. She neglects her health and avoids food. Her exposure to chilly autumn winds is too much for her fragile health. She dies a tragic death. Her lavish cremation by her in-laws is the cruelest joke played on her death.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

fod - વહાલું; **blunder** (બંડર) - ગંભીર ભૂલ; **hierarchy** (હાયરાર્ક્ઝી) - દરજાઓ; **respect his commitment** - તેણે આપેલું વચન પાળવું; **fatal** (ફિટલ) - જીવલેણ; **coarse**

(કોઅર્સ) - તોછું; **arrogant** (અરોગનટ) - ઉચ્છૃંખલ; **bear** - સહન કરવું; **agony** (અગનિ) - માનસિક પીડા; **vicious** (વીશસુ) - કંઈલું; **vitriolic** (વિટ્રિઓલિક) - તેજાબી; **labyrinth** (લેબિરિન્થ) - ભૂલભૂલામણી; **hell-hole** - નક; **contempt** - તિરસ્કાર; **insolvent** (ઇન્સોલ્વન્ટ) - નાદાર; **debtor** (ડેટર) - દેવાદાર; **look down upon** - ના તરફ તિરસ્કાર દર્શાવવો; **is forbidden** (ફર્બિન) - મનાઈ ફરમાવવામાં આવે છે; **realise** - સમજવું, ભાન થવું; **exposure** (એક્સપોઝર) - ના સંપર્કમાં; **fragile** (ફેજાઈલ) - નાજુક; **lavish** (લેવિશ) - ભપકાદાર; **cremation** (કિમેશન) - અનિસંસ્કાર.

□ 1. નિરૂપમા :

નિરૂપમા તેનાં માતાપિતાનું સૌથી વધુ વહાલસોયું સંતાન છે, સવિશેષ તેના, પિતા રામસુંદર મિત્રા માટે. પરંતુ સામાજિક અને આર્થિક રીતે સમાજના ઉપલા વર્ગના કુટુંબમાં પોતાની દીકરીને પરણાવવાની ગંભીર ભૂલ રામસુંદર કરી બેસે છે. આ માટે તેને ખૂબ ઊંચી કિમત ચૂકવવી પડે છે. નિરૂપમાના સાસરિયાઓની દહેજ પેટે દશ હજાર રૂપિયાની નિર્લજ્જ માંગણી સાથે રામસુંદર સંમત થાય છે, પરંતુ આપેલું વચન પાળવાની રામસુંદરની અક્ષમતા નિરૂપમા માટે જીવલેણ પુરવાર થાય છે. દરેક બાબતે નિરૂપમા સાથે દ્વેષપૂર્ણ વ્યવહાર કરવામાં આવે છે. તેની સાસુનું તોછું અને ઉચ્છૃંખલ વલણ નિરૂપમા માટે અસથ્ય બની રહે છે. તેણીનાં માતાપિતાને પણ અપશબ્દો કહે છે. આ અંગે વિરોધ કરી શકવાની અશક્તિના કારણે તેણી મુંગા મોઢે બધું જ સહન કરે છે અને રડે છે. તેના સાસુના ઊંઘીલા હુમલા અને તેજાબી ભાખા નિરૂપમાને નક્કના ઉંબરે લાવી મૂકી દે છે. તેના ખોરાક અને કપડાની પણ કાળજી લેવામાં આવતી નથી. પોતાની દીકરીની સાથે ઘૃણા અને શરમજનક વ્યવહાર કરવામાં આવે છે તેની સામે રામસુંદર લાચાર છે. તેને નાદાર, દેવાદાર કહેવામાં આવે છે. સાસરિયાના ઘરના નોકરો પણ નિરૂપમા સામે તિરસ્કારની નજરે જુઓ છે. તેના પિતાને મળવા માટે સખત મનાઈ કરવામાં આવે છે. એ જ રીતે તેણી તેના પિયર પણ જઈ શકતી નથી. તેણી અપમાન સહન કરે છે. મનનો પરિતાપ અને શારીરિક ગ્રાસ ધીમે ધીમે નિરૂપમાની જીવન જીવવાની ઈચ્છાને મારી નાંખે છે. સાસરિયામાં તેણી સંપૂર્ણપણે અજાણી વ્યક્તિ છે એ વાતનું ભાન થતાં મૃત્યેચ્છા તેના મન પર અતિપ્રભાવી બની જાય છે. તેણી ગંભીરપણે બીમાર પરી જાય છે. તેણી તેના સ્વાસ્થ્ય અને ખાવાપીવાને ટાળે છે. પાનખરના ઠંડા પવનોનો સતત સંપર્ક તેની નાજુક તબિયત માટે વધારે પડતું છે. તેણી કરુણા મૃત્યુ પામે છે. તેના સાસરિયાઓએ તેના જે ભપકાદાર અંતિમ સંસ્કાર કર્યા તે નિરૂપમાના મૃત્યુ પરની સૌથી વધુ નિર્દ્દ્યો મજાક છે.

□ 2. Significance of the Title – “Profit and Loss”:

Ans. A subtle irony characterises Tagore's story – “Profit and Loss”. In fact, we see a quiet tug of war between profit and loss. Ramsudar's decision to marry his daughter off into a reputed family is seen by him as a great gain. But it leaves behind a trail of suffering, humiliation, torments

and agony for Nirupama. Her in-laws' ancestral reputation is a cross of albatross for Nirupama. Their intransigent greed is a curse for both, Nirupama and Ramsundar. The situation is inescapable for both. Ramsundar's loss is a great gain for Nirupama's in-laws. Their inhumanity is starkly brought to light. They remain unmoved when Nirupama dies a tragic death. They are solely interested in the money they would have as dowry. Nirupama's death paves the way for a bigger dowry. The situation is pathetic and revolting. Ramsundar loses his fondest child, Nirupama that opens up a possibility for more dowry money for her in-laws. Thus, ironic tension between profit and loss is manifest in Ramsundar's inconsolable grief and Raybahadurs' intransigent greed for a bigger dowry. Thus, the title of the story is ironic appropriate.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

subtle (સટલ) - સૂક્ષ્મ; **irony** - વકોક્તિ; **characterise** (કેરેક્ટરાઇઝ) - લાક્ષણિક બનાવે છે; **reputed** (રેફ્યુટેડ) - પ્રતિષ્ઠિત; **trail** - પગેરું; **humiliation** (હુમિલિઅશન) - તેજોવધ; **torment** (ટોર્મેન્ટ) - પીડા, દુઃખ; **agony** (એગાનિ) - માનસિક વેદના; **ancestral** (અનેસેસ્ટ્રલ) - પૂર્વજીને લગતું; **cross of albatross** - ઘંટીનું પૈંકું; **intransigent** (ઇન્ટ્રાન્સિજન્ટ) - હઠીલો; **inescapable** (ઇન્ફ્રોક્સેપેબલ) - છટકી ન શકાય તેવું; **inhumanity** (ઇન્ફ્રૂમેનિટી) - અમાનુષીપણું; **starkly** - અસરકારક રીતે; **solely** - માત્ર; **paves the way for** - ને માટે માર્ગ કરી આપવો; **revolting** (રિવોલ્ટિંગ) - કમકમાટી ઉપજાવે તેવું; **manifest** (મેનિફિસ્ટ) - પ્રગટ થાય છે; **inconsolable** (ઇન્કોન્સોલેબલ) - આશાસન આપી ન શકાય તેવું; **grief** - દુઃખ

□ 2. વાતાના શીર્ષકની ચચાર્યતા :

વકોક્તિ રાગોરની વાતાને.— “નકો અને નુકસાન” — લાક્ષણિક બનાવે છે. હકીકતમાં આખીએ વાતાનિં આપણાને નકો અને નુકસાન વચ્ચે દોરડાખેંચ જોવા મળે છે. એક પ્રતિષ્ઠિત કુટુંબમાં પોતાની દીકરીને પરણાવી દેવાના નિર્ણયને રામસુંદર મોટા ફાયદા તરીકે જુએ છે, પરંતુ તેનો આ નિર્ણય નિરૂપમાં માટે દુઃખ, તેજોવધ, માનસિક ત્રાસ અને પરિતાપનું પગેરું છોડી જાય છે. સાસરિયાઓના પૂર્વજીના પ્રતિષ્ઠા નિરૂપમાં માટે ગળામાં ઘંટીનું પૈંકું બની જાય છે. તેમનો હઠીલો લોભ રામસુંદર અને નિરૂપમાં માટે અભિશાપ બની જાય છે. બંને માટે સ્થિતિ એવી છે કે જેમાંથી છટકી શકાય તેમ નથી. તેમના અમાનુષીપણાને સચોટ રીતે પ્રકાશમાં લાવવામાં આવે છે. જ્યારે નિરૂપમાનું કરુણ

મૂલ્ય થાય છે, ત્યારે પણ તેઓનું કદ્ય પીગળતું નથી. દહેજ તરીકે તેમને જે પેસા મળશે તેમાં જે તેમને રસ છે. નિરૂપમાના મૂલ્યથી મોટી રકમના દહેજ માટે રસ્તો ખુલ્લો થઈ જાય છે. પરિસ્થિતિ દુઃખ અને કમકમાટી પેઢા કરે તેવી છે. રામસુંદર તેની વહાલસોથી દીકરીને ગુમાવે છે. આમ, એક બાજુ આશાસન આપી ન શકાય તેવું રામસુંદરનું પુત્રી ગુમાવ્યાનું દુઃખ અને બીજું બાજુ રાયબહાર કુંભની વધારે દહેજ માટેની ઘનલાલસા — આ બંને વચ્ચેનો વકોનિતપૂર્ણ તલ્લાવ છે.

■ MULTIPLE CHOICE QUESTIONS [MCQs] ■

III Answer the following questions choosing from the options given:
[Textbook Page 8–10]

[દરેક વિધાનની નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો.]

[નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી, નીચેના પ્રશ્નોના જવાબો આપો.]

1. Nirupama was the _____ child of her parents.
 - (a) seventh
 - (b) first
 - (c) fifth
 - (d) sixth
2. On the wedding day, the groom _____
 - (a) ran away.
 - (b) asked for the dowry.
 - (c) rebelled against parents.
 - (d) died.
3. Ramsundar _____
 - (a) was welcome at his son-in-law's house.
 - (b) was driven away from his son-in-law's house.
 - (c) lived at his son-in-law's house.
 - (d) had no honour at his son-in-law's house.
4. To shave, his daughter from contempt and shame, Ramsundar decided to
 - (a) sell his house.
 - (b) bring her back.
 - (c) sell the jewellery.
 - (d) forget her.

5. Nirupama _____
 (a) was happy at her in-laws' house.
 (b) wished to return from her in-laws' house.
 (c) blamed her father for her fate.
 (d) was all set to teach her in-laws a lesson.
6. Nirupama's father came to fetch her from her in-laws' house for the second time on the occasion of _____
 (a) puja celebrations.
 (b) her birthday celebrations.
 (c) her wedding anniversary.
 (d) her mother's death.
7. Nirupama's husband _____
 (a) asked for more dowry than his father.
 (b) lowered the amount of dowry.
 (c) didn't utter a single word with regard to dowry.
 (d) did not wish to take any dowry.
8. Nirupama's husband had gone to some other city to be a _____
 (a) Deputy registrar.
 (b) Deputy officer.
 (c) Deputy Magistrate.
 (d) Deputy Commissioner.
9. The Raybahadur demanded _____ rupees as a dowry for his son's second marriage.
 (a) fifteen thousand
 (b) twenty thousand
 (c) twenty-five thousand
 (d) thirty thousand

Answers:

1. - (d); 2. - (c); 3. - (d); 4. - (a); 5. - (b); 6. - (a); 7. - (d); 8. - (c);
 9. - (b).

2

THE MIRACLE OF PURUN BHAGAT

– Rudyard Kipling

■ લેખક / કૃતિપરિચિયા ■

જોસેફ રૂડ્યાર્ડ કિપ્લિંગ (1865–1936) વિખ્યાત અંગ્રેજ પત્રકાર, ટૂંકી વાર્તાકાર, નવલકથકાર અને કવિ હતા. તેમનો જન્મ બોમ્બે(મુખ્યાઈ)માં થયો હતો. તેમના મોટા ભાગના સાહિત્યસર્જન માટેનો પ્રેરણાઓત ભારત હતો. કિપ્લિંગના કલ્યાણસાહિત્યમાં *The Jungle Book*, "Kim" અને ધણીબધી ટૂંકી વાર્તાઓનો સમાવેશ થાય છે, જેમાં "The Man Who Would Be King"નો ઉલ્લેખ અસ્થાને નહિ ગણાય. તેમના જાળીતાં કાવ્યોમાં – "If", "The White Man's Burden", "Gunga Din", "Mandalay", "Recessional", "My Boy Jack", "Boots" અને બીજા ધણાં બધાં કાવ્યો છે. તેમની સાહિત્યિક કૃતિઓ પરથી ફિલ્મો પણ બની છે. જેમકે "The Jungle Book", "Mowgli", "Legend of the Jungle" અને "Rudyard Kipling's Jungle Book"નો સમાવેશ થાય છે. તેમને 1907માં સાહિત્યનું નોબેલ પ્રાઇઝ એનાયત કરવામાં આવ્યું હતું. કિપ્લિંગ પ્રત્યે ભારતીય વાચકોમાં એક પ્રકારનો અભાવ જોવા મળ્યો છે, તેનું કારણ તેમનું બ્રિટનના સાઓઝ્યવાદનું ખુલ્લું સમર્થન અન્ય સમર્થ અંગ્રેજ સાહિત્યસર્જકોની તુલનામાં કિપ્લિંગને ભારતીય વાચકવર્ગમાં અજ્ઞાતવાસ વેઠવો પડ્યો છે.

પરંતુ પ્રસ્તુત વાર્તા – "The Miracle of Purun Bhagat" – તેમના ટેવગત બ્રિટિશ સાઓઝ્યવાદી વલણને સમર્થન આપવાના બદલે ભારતીય પ્રાચીન આશ્રમ વ્યવસ્થા, જેમાં ચાર તબક્કાઓ દર્શાવ્યા છે તેને સુંદર રીતે ઉજાગર કરવામાં આવ્યા છે. વાત છે સર પુરન દાસની જે એક રાજ્યના દીવાન તરીકે તેમની પ્રતિભા અને અપ્રતિમ વહીવટીય કુશળતાના કારણે માત્ર ભારતીય શાસકો જ નહિ, પરંતુ અંગ્રેજ શાસનકર્તાઓ અને અમલદારોની પ્રશંસા પામે છે. ધૂમકેતુના તેજપૂજની જેમ અંતુલનીય પ્રંતિષ્ઠા પામે છે. બ્રિટિશ વાઈસરોય પણ તેમનાચી અતિ પ્રભાવિત બને છે. જ્યારે તેમની ઘ્યાતિનો સૂરજ મધ્યાહને છે ત્યારે સર પુરણ દાસ બધું જ ત્યજ દે છે – નામના, કીર્તિ, સત્તા, સંપત્તિ બધાનો પરિત્યાગ કરી હિમાલયભણી આત્મખોજ માટે નીકળી પડે છે. એકાંતવાસ, મનોમંથન અને ચિંતન સાથે હિમાલયના જંગલોની વન્યસૂચિ સાથે એકાકાર બને છે. ત્યાંના ગ્રામવાસીઓ તેઓને ચમત્કારિક પુરુષ માને છે. અંતમાં તેઓ તેમની જિંદગીના ભોગે સાથે જ એક ચમત્કાર સર્જે છે, જેમાં સિતેર ગ્રામવાસીઓના મૂલ્યવાન જીવન બચી જાય છે.

■ પુરણ ભગતનો ચમલકાર ■
■ વાતાનો સારાંશ ■

પ્રસ્તુત વાતા એક એવા માનવીની કથા છે, જેણે જીવનમાં અપ્રતિમ પ્રતિષ્ઠા, યશ હંસલ કર્યા. ભારતના મોહિનીવાલા નામના રજવાડાના દીવાનથી કારકિર્દિની શરૂઆત કરનાર પુરણ દાસના નામની ચર્ચા અંગ્રેજ સાહેબોમાં થવા લાગી, પરંતુ આ જ સર પુરણ દાસ એક દિવસ બધી જ વસ્તુઓનો ત્યાગ કરી હિમાલય ભણી ચાલી નીકળે છે, જ્યાં આત્મખોજમાં વરસો વિતાવી દે છે.

ઉચ્ચ બ્રાહ્મણ કુળમાં જન્મેલ પુરણદાસે બોખે યુનિવર્સિટીમાં કેળવણી પ્રાપ્ત કરી. મોહિનીવાલા નામના રજવાડાના દીવાન તરીકે તેમને બધા જ પ્રકારનાં ઐશ્વર્ય તેમજ ભોગ-વિલાસ ઉપલબ્ધ હોવા છતાં તે સાદગીભર્યું જીવન જીવતા. શીર્ષસ્થ વહીવટકર્તા હોવાના કારણે તેમના રાજવાડાના લોકોના નૈતિક તેમજ ભૌતિક વિકાસ અંગે તેઓ હંમેશાં સજાગ રહેતા વહીવટની અંગ્રેજ વ્યવસ્થાના શું ફાયદા હોઈ શકે તે પુરણ દાસ બરાબર સમજતા હતા. કેટલાક કિસ્સામાં તેમણે નક્કર અને વ્યવહારું પગલાં પણ ભર્યાં; જેમકે રોડ-રસ્તા બનાવવા, રેલવે, ટેલિગ્રાફ વ્યવસ્થા, શાળાઓ અને દવાખાનાં. આ બધું તેમણે લોકકલ્યાણ અર્થે કર્યું, પરંતુ સ્વભાવે મુત્સદી એવા પુરણ દાસે આ બધા જ સુધારાઓ માટેનો યશ રાજ્યના મહારાજાને જ આપ્યો. જ્યારે તેઓ વિલાયત ગયા ત્યારે ત્યાંના જાહેર જીવનની જાણીતી પ્રતિભાઓને મળ્યા અને તેમની સાથે મહત્વના મુદ્દાઓ પર વિચારવિનિમય, સંવાદ અને પરામર્શ કર્યા. ત્યાંની વિશ્વવિદ્યાત યુનિવર્સિટીઓએ તેમને માનદું પદવીઓ એનાયત કરી. અંગ્રેજ સ્ત્રીમંડળ સમક્ષ હિન્દુ સામાજિક સુધારણા પર મનનીય વક્તવ્ય રજૂ કર્યું. લંડનનિવાસીઓને પુરણ દાસ અત્યંત પ્રભાવશાળી લાગ્યા, જ્યારે હિન્દુસ્તાન પરત ફર્દા ત્યારે વાઈસરોયે તેમને નાઈટ કમાન્ડર ઓફ દ ઓર્ડર ઓફ ઇન્ડિયન એમ્પ્રાયરનો ખિતાબ એનાયત કર્યો. કોઈપણ ભારતીયને આવું સર્વોચ્ચ બહુમાન મળ્યું નહોતું. હવેથી તેઓ સર પુરણ દાસ કે. સી. આઈ. ઈ. તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા.

પરંતુ સર પુરણદાસે આ કીર્તિ, પ્રતિષ્ઠાના તેજપુંજની આભામાં માત્ર એકાદ મહિના સુધી રહ્યા બાદ એવો નિર્જય લીધો જે કોઈ અંગ્રેજ તેનો વિચાર સુધ્યા પણ ન કરી શકે. તેમને મળેલા બહુમાન તેમણે પરત કર્યા, દીવાનપદના હોદ્દા પરથી રાજીનામું આપ્યું અને બધા જ પ્રકારનાં સુખ-સાહ્યબી અને ઐશ્વર્યનો પરિત્યાગ કરી દીધો. માણસ જેમ જૂનાં વસ્ત્રો ઉતારે તેમ તેમણે આ સધળો બોજ હટાવી દીધો. તે સંન્યાસી બની ગયા. હાથમાં ભિક્ષાપાત્ર લઈ ખુલ્લા પગે માનવીના અસ્તિત્વનો અર્થ શોધવા લાંબી મુસાફરીએ નીકળી પડ્યા. હવે તેમણે નવો અવતાર ધારણ કર્યો હતો. હવે તે પુરણ ભગત તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા. સદીઓથી અધ્યાત્મવાદને વરેલા યોગીપુરુષોએ હિમાલયને તેમનો અંતિમ મુક્તામ માન્યો છે, જ્યાં તેમને મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે. દિવસો-મહિનાઓની દડમજલ બાદ પુરણ ભગત હિમાલય પહોંચ્યા. ઊંચા પર્વતધારીની પેલે પાર પુરણ ભગતે દેવદારનાં વૃક્ષોના જંગલની વચ્ચે કાલી માતાનું સૂમસામ પવિત્ર સ્થાન શોધી કાઢ્યું અને ત્યાં જ સ્થાઈ થયા. સૌથી નજીકનો માનવવસવાટ 1500 ફીટ નીચે તળેટીમાં હતો. એક પવિત્ર માણસ તેમની નજીક આવી ગયા હોવાથી ગામલોકો ખૂબ ખુશ થયા. પુરણ તેમનું ભિક્ષાપાત્ર સ્થાનકની બહાર રાખતા, જેમાં ગામલોકો ભગતનું જમવાનું

મુક્કી જતા. તળેટીમાં આવેલા ગામનાં સ્ત્રીપુરુષો જુદા જુદા પ્રસંગોએ ભગતના આશીર્વાદ મેળવતા, પરંતુ કોઈ તેમની સાથે વાત કરવાની હિંમત કરતું નહિ. પરંતુ હિમાલયની ગોદમાં રહેતી બન્ધમુદ્રિણાં પ્રાણીઓ સાથે પુરણ ભગતે નજીકનો ઘરોબો કેળવ્યો, જેમાં લંગૂર, બારાસીંગ હરણ, કલુરી મૂર અને રીછનો સમાવેશ થતો. કાલીમાના સ્થાનક આગળ પુરણ ભગત તાપણું કરતા, જ્યાં જંગલના વાંદરા આવીને બેસતા. બારાસીંગના ખત્મા પર ભગત વહાલથી હાથ કેરવતા, કલુરી મૂરને પણ એવો જ પ્રેમ મળતો અને રીછને બ્રેડ તથા ટેટો ખવડાવતા. જંગલી પ્રાણીઓએ ભગત સાથે જે પ્રકારની મમતા તથા સામીય કેળવ્યાં તે જોઈને ગામના લોકો માનવા લાગ્યા કે ભગત પણે ચમત્કારો કરવાની દીવી શક્તિ હતી.

આમ, વરસો પસાર થઈ ગયા. જે બાળકો યોગી પુરુષ માટે ખાવાનું લઈને આવતા હતો એ બધા હવે તેમનાં બાળકો થકી સંન્યાસી માટે ખાવાનું મોકલવા લાગ્યા. ઉનાળાની એક રાતે અગ્રાઉન્ડાં વરસોમાં પહોંચીઓમાં ક્યારેય જોવા ન મળ્યો હોય તેવો વરસાદ પડ્યો. રાત્રિના અભેદ અંધકારમાં એક લંગૂર આવીને ભગતનો હાથ બેંચવા લાગ્યું. બારાસીંગ કાલીમાના કારણે આવી પહોંચ્યું. આ પ્રાણીઓ શું કહેવા માંગતા હતા તે સમજતાં પુરણ ભગતને થોડોક સમય લાગ્યો. ભારે વરસાના કારણે થયેલા ભૂસ્ખલનથી કાલીમાના સ્થાનકનો થોડોક ભાગ ધોવાઈ ગયો હતો. સંન્યાસીમાં સુધુમાં અવસ્થામાં રહેલ વીતેલાં વરસોનો કાબેલ વહીવટકર્તા બેઠો થયો. તેમણે ડાબા હાથમાં સળગતી મશાલ પકડી અને જમણા હાથ વડે બારાસીંગને ગરદન આગળથી પકડ્યું અને જડપથી ઢાળ પરથી નીચે ઊતરવા લાગ્યા. ભગતે વર્ષોપર્યત મોટેથી કોઈની સાથે વાત કરી નહોતી. ટેકરી પરથી નીચે ઊતરતાં અન્ય પ્રાણીઓ પણ ભગત સાથે જોડાયા. તળેટીમાં પહોંચ્યા બાદ એક મકાનની સળિયાવાળી બારી પર કુંદના સંખ્યાને ભૂસ્ખલન વિશે ચેતવણી આપી. ગામમાં બધું મળીને લગભગ સિસેર જણા હતા. ઝીણના સામા છેડે આવેલી ટેકરી પર જતા રહેવાની સલાહ ભગતે આપી. ટેકરી પર પાંચસો ફૂટ સુધી ઉપર ગયા બાદ બારાસીંગ અટકી ગયું. તેનો અર્થ એ થયો કે આશ્રયસ્થાન તરીકે એ જગ્યા સુરક્ષિત હતી. ટેકરી પર પહોંચ્યા બાદ માણસોના માથા ગણી લેવાનો હુકમ ભગતે ગામલોકોને કર્યો. પછીની પાંચ મિનિટ ભૂસ્ખલનની ગર્જનાનો અવાજ માત્ર સાંભળવા મળ્યો. જે ટેકરી પર ગામલોકોએ આશ્રય લીધો હતો તે ખડકના રાકસી ટુકડાઓ પડવાથી પૂર્ણ ઊઠી. જ્યારે દિવસ ઊંધ્યો ત્યારે ગામલોકોને જંગલનું કોઈ નામોનિશાન જોવા મળ્યું નહિ. આ ઉપરાંત કાલીમાનું તીર્થ, ખેતરો અને ગામ પણ અદરથ્ય થઈ ગયાં હતાં. ભગત હવે ખૂબ જ વૃદ્ધ થઈ ગયા હતા. હાડકાં ગાળી નાખે તેવી ઠકી અને વરસાદ તથા અકથ્ય પરિશ્રમના કારણે તેમનું મૃત્યુ થયું હતું. ગામલોકોએ તેમની સ્મૃતિમાં મંદિર બંધાવ્યું અને તે ટેકરીને ‘ભગતની ટેકરી’ એવું નામ આપ્યું. અર્થ અને ફૂલો સાથે મંદિરમાં તેઓ પૂજા કરતા, પરંતુ ગામલોકોને એ વાતની ખબર નહોતી કે તેમના માટે જે પુરણ ભગત હતા તે એક વખતના સર પુરણ દાસ હતા - મોહિનીવાલા રાજ્યના દીવાન.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

Page 17 : **independent** (ઇન્ડિપેન્ડન્ટ) - સ્વતંત્ર; **cease** (સિઝ) - અટકો જવું; **tag-rag and bobtail** - સમાજના નિભની સ્તરના લોકો;

Page 18 : **get on (with)** - ની સાથે તાલ મિલાવીને ચાલવું; **imitate** (ઇમિટેટ) - અનુકરણ કરવું; **successor** (સક્સેસર) - અનુગામી; **tutor** - ખાનગી શિક્ષક; **implements** (ઇમ્પ્લિમેન્ટ્સ) - ઓળારો; **reservations** (રિજર્વેશન્સ) - શંકા; **lieutenant governor** - ઉપ-રાજ્યપાલ; **preserves** (પ્રિઝવર્સ) - અભયારણ્ય; **endow** (એન્ડ્યુ) - બક્ષવું, વરદાન તરીકે આપવું; **enormous** (ઇનોર્મસ) - બહુ જ મોટું;

Page 19 : **blaze of glory** - જગ્યાળતું અંશ્વર્ય; **confer** (કન્ફર) - આપવું, બક્ષવું; **enamel** (ઇનેમલ) - કાચના જેવો એક પદાર્થ, મીનો; **cannons boomed** - તોપો ગર્જ ઉઠી; **viceroyal** - વાઈસરોય સંબંધિત; **sun baked** - સૂરજથી તપી ગયેલું; **subordinate** (સબોડિનેટ) - ગૌણ; **ochre-coloured** - ભગવું; **surpass** (સરપાસ) - થી વધારે ચાઢિયાતું બનવું; **begging-bowl** - ભિક્ષાપાત્ર; **recommend** (રિકમેન્ડ) - ભલામણ કરવી;

Page 20 : **antelope** (એન્ટિલોપ) - કાળિયાર, હરણા; **crutch** (ક્ર્ય) - આધાર, ટેકો; **bastion** (બેશન) - ડિલ્વાની બુરજ; **successor** - અનુયાયી; **mendicant** (મેન્ડિકન્ટ) - તિક્ષુક; **morsel** - કોળિયો; **lionise** (લાયનાઇઝ) - બહુમાન કરવું; **incessant** (ઇન્સેસન્ટ) - અનિરુદ્ધ, અટક્યા વગરનું; **wayfarer** - વટેમાર્ગું; **trough** (ટ્રોફ) - હોજ; **monastery** (મોનેસ્ટરી) - મઠ; **misty** (મિસ્ટી) - પુષ્મસયુક્ત; **outskirts** (આઉટસ્ક્રિટ્સ) - ભાગોળ;

Page 21 : **clattering** (ક્લેટરિંગ) - ખખડતું; **cavalry** (કેવેલરી) - હૃદળ; **escort** (એસ્કોર્ટ) - રક્ષણ માટે જનાર સશસ્ત્ર દુક્કી; **mutual** (મ્યુચ્યુઅલ) - પારસ્પારિક; **clattering** (ક્લેટરિંગ) - ખખડતું; **glorious** (ગ્લોરિઅસ) - ભવ્ય; **obstructing** (ઓબસ્ટ્રક્ટિંગ) - અવરોધ પેદા કરે તેવું; **reverently** (રેવરન્ટલી) - પૂજ્યભાવ સાથે; **strut** (સ્રુટ) - આગળ છાતી કાઢીને ચાલવું; **herdsman** - ગોવાળિયા;

Page 22 : **pilgrimage** (પિલ્ગ્રિમેજ) - પાત્રા; **envoy** (એન્વોય) - દૂત; **solitary** (સોલિટરી) - એકાડી; **posting** - પ્રવાસ કરતો; **furiously** (ફ્યુરિઅસ્લી) - ખૂબ ઝડપે; **piebald** (પિબાલ) - કાબરચીતરું; **cavalcade** (કેવેલકેડ) - રસાલો; **deserted** (ડેર્ટેડ) - નિર્જન, સૂમસામ; **mud fireplace** - ચૂલો; **deceive** (ડિસીવ) - છેતરવું;

Page 23 : **dwindle** (ડ્રિવન્ડલ) - ઘટવું, ઓછું થવું; **savoury** (સેવરી) - લહેજતદાર, સ્વાદિષ્ટ; **apricot** (એપ્રિકોટ) - જરદારું; **turmeric** (ટર્મેરિક) - હળદર; **bannock** (બેનોક) - બહુધા મોવજા વિનાની ગોળ ચપટી રોટી; **tarry** (ટેરી) - થોભવું, મોટું કરવું, ઢીલ કરવી;

Page 24 : **crotch** (કોચ) - ફાંટો; **trudge** (ટ્રજ) - ધીમે ધીમે ચાલવું; **thresh** (થેશ) -

કુંડામાંથી અનાજના દાઢા છૂટા પાડવા; **amarant** (એમરન્થ) - રંગીન પાંદડાવાળું એક વૃક્ષ, કંઈ ન કરમાય એવું કાલ્યનિક ફૂલ; **cobs** (કોબ્સ) - મકાઈના કણસલા; **intruder** (ઇન્ટ્રુડર) - ઘૂસણખોર;

Page 25 : **croom** (ક્રૂમ) - ધીમા-દબાયેલા અવાજે ગાણગણવું, ગાવું; **nuzzle** (નજ્જલ) - નાક વતી સુધવું, ખોદવું વિ.; **ravel** (રેવલ) - જટિલ બનાવવું; **doe** (ડો) - હરણ, સસલું હત્યાદિની માદા; **fawn** (ફોન) - હરણનું એક વરસનું બચ્ચું; **brindled** (બ્રિંડલેડ) - બીજા રંગની છાંટવાળું બદામી રંગનું;

Page 26 : **hermit** (હર્મિટ) - એકાંતવાસી સાધુ; **reputation** (રેપ્યુટેશન) - પ્રતિષ્ઠા; **pheasant** (ફેઝાન્ટ) - તેતર; **dent** (ડેન્ટ) - ગોબો પાડવો;

Page 25 : **frisk** (ફિસ્ક) - ફૂદવું, ગેલ કરવો; **unrelenting** (અનરિલેન્ટિંગ) - સખાઈપૂર્વક; **draggle** (ડ્રેગલ) - ધસડીને ભીનું કે ગંદું કરવું; **spout** (સ્પ્યાઉટ) - ફૂવારો કે સેર ઊડવી / ઉડાડવી; **incense** - સુગંધ; **incense** - સુગંધ; **antlers** (એન્ટલર્સ) - હરણનાં શીગડાં; **grinning** - કોષિત મુદ્રા; **swift** (સ્વિફ્ટ) - ઝડપી; **torch** - મશાલ; **twirl** (ટ્રિવલ) - ચક્કર ચક્કર ફેરવવું; **bristling** (બ્રિસલિંગ) - નાના ઢૂકા વાળ; **desperate** (ડિસ્પેરેટ) - ઝાંની, મરણીયું;

Page 26 : **splashy** (સ્પ્લેશી) - પાણીના છાંટા ઉડે તેવું; **frail** - નાજુક; **accustomed to** (એકસસ્ટમ્ડ) - થી ટેવાયેલો; **huddled round** - ની આસપાસ ટોળે વળીને બેઠેલા; **piteously** (પિટિઅસ્લી) - દયાપાત્ર રીતે; **barred window** - સણિયાવાળી બારી; **fled** - નાસી છૂટવ્યા : મૂળ રૂપ to flee; **brethren** - **brother** [old Eng. expression]; **croached** (કાઉંડ) - ટૂટિયું વાળીને બેઠેલા; **flung** (ફલના) - ફેંકાઈ ગયેલા; **scarp** (સ્કેપ) - ધસારાના કારણે શિખરની ટોચ પર ઊભી થયેલ ફાટ;

Page 27 : **wailing** - આકંદ કરતું; **moaning** - નિસાસો, વિલાપ; **offerings** (ઓફરિંગ્સ) - અર્થ; **enlightened** (એન્ટ્લાઇટન્ડ) - શીર્ષસ્થ; **rhododendron** (રોડોડેન્ડ્રન) - મોટા ફૂલવાળું બારેમાસ લીલું રહેનારું ઝાડવું;

■ SHORT QUESTIONS AND ANSWERS ■

■ ઢૂકા પ્રશ્નોત્તરો ■

□ **I** Answer the following questions in brief:

[નીચેના પ્રશ્નોના ઢૂકમાં જવાબો આપો.]

[Text Book Page No. 32]

□ 1. What did Purun Dass, the Prime Minister, do for the betterment of his state?

(પોતાના રાજ્યના ઉત્કર્ષ માટે દીવાન પુરણ દાસે શું કર્યું?)

Ans. Puran Dass was educated at Bombay University. Because of his English education, his concept of development and progress had changed. He realised that the old order of things must give way to a new one. He was convinced that what was good for the English must be good for all. He initiated reforms as the Prime Minister of Mohiniwala State. He established schools, built roads, started state dispensaries and arranged for exhibitions of agricultural implements. All this was for betterment of his state.

(પુરણ દાસે બોખે યુનિવર્સિટીમાંથી કેળવણી પ્રાપ્ત કરી હતી. તેમના અંગેજ શિક્ષણના કારણે વિકાસ અને પ્રગતિનો તેમનો ખ્યાલ બદલાઈ ગયો. જૂની વ્યવસ્થાએ નવી વ્યવસ્થા માટે માર્ગ કર્યું આપવો જોઈએ. તેમને પ્રતીતિ થઈ ગઈ હતી કે જે કાંઈ અંગેજો માટે સાંકું હતું તે બધા માટે સાંકું જ હોઈ શકે. તેથી મોહિનીવાલા રાજ્યના દીવાન તરીકે રાજ્યમાં સુધારાઓની કામગીરી હાથ ધરી. તેમણે બાલિકાઓ માટે કન્યાશાળાઓ શરૂ કરી, પાકા રોડ બંધાવ્યા, રાજ્ય સરકાર હસ્તકનાં દવાખાનાંઓ ચાલુ કરાવ્યાં અને ખેતીનાં ઓજારો માટેના પ્રદર્શનોનું આયોજન કર્યું. આ બધું રાજ્યના ઉત્કર્ષ માટે હતું.)

- 2. What did Sir Purun Dass, K.C.I.E., do just after a month of receiving his knighthood? What was he searching for that made him renounce his life as a Prime Minister?**

(નાઈટફ્રૂડનો જિતાબ મેળવ્યાના એક મહિના બાદ સર પુરણ દાસે શું કર્યું? તેમને શેની ખોજ હતી, જેના કારણે તેમણે તેમના દીવાનપદનો પરિત્યાગ કર્યો?)

Ans. Only a month after he received his knighthood, Sir Purun Dass renounced his Prime Ministerial post. He returned the honours, renounced all material possessions. He became a sannyasi. He took up the begging bowl and left barefoot on a long journey to search for the meaning of life.

(નાઈટફ્રૂડના જિતાબ મેળવ્યાના એક મહિના પછી સર પુરણ દાસે તેમના દીવાનપદના હોદાનો ત્યાગ કર્યો. તેમને મળેલાં બહુમાન તેમણે પરત કર્યો, બધી જ ભૌતિક ચીજવસ્તુઓનો પરિત્યાગ કર્યો. તે સંન્યાસી બની ગયા. હાથમાં ભિક્ષાપાત્ર લઈને ખુલ્લા પગે જીવનનો અર્થ શોધવા લાંબી મુસાફરીએ જવા ચાલી નીકળ્યા.)

- 3. After becoming sannyasi, what were the things that Purun Bhagat carried with him?**

(સંન્યાસી બન્યા બાદ પુરણ ભગત તેમની સાથે કઈ વસ્તુઓ રાખતા?)

Ans. Since he had renounced power and position, Sir Purun Dass

had become Purun Bhagat – a sannyasi. As a sannyasi, he was to have minimum needs. He strictly followed the old order. He carried with him a begging bowl, and wore an ochre-coloured dress of a sannyasi. He also carried an antelope-skin and brass handled crutch under his arm.

(સર પુરણ દાસે સત્તા અને હોદાનો ત્યાગ કર્યો હતો, તેથી હવે તે પુરણ ભગત બની ગયા. સંન્યાસી તરીકે તેમની જરૂરિયાતો ઓછામાં ઓછી હોય. તેમણે ચુસ્તપણે પ્રાચીન વ્યવસ્થાનો અમલ કર્યો. તેમણે બિશાપાત્ર લાધું, સંન્યાસી તરીકેનો ભગવો પોખાક ધારણ કર્યો. તેમણે વાદ્યચર્મ સાથે રાજ્યું અને પિતળના હાથાવાળી ટેકા માટેની લાકડી સાથે રાખ્યી, જે ધાનસ્થ મુદ્રા માટે વપરાય છે.)

□ 4. What did Purun Bhagat do after reaching the deserted shrine?

(નિર્જન દેરીએ પહોંચ્યા બાદ પુરણ ભગતે શું કર્યું?)

Ans. After days' journey, Purun Bhagat crossed the highest pass. The pass was crowned with dense, dark forest – deodar, walnut, wild cherry, wild olive and wild pear. Under the shadow of deodars stood a deserted shrine of Kali. Purun Bhagat swept the stone floor clean. He made himself a little mud fireplace at the back of the shrine. He spread his antelope skin. He tucked his brass-handled crutch under his armpit and sat down to rest.

(દિવસોની મુસાફરી બાદ પુરણ ભગતે હિમાલયની સૌથી ઊંચી ઘાટી પસાર કરી. આ આખીએ ઘાટી ઘનધોર જંગલથી ઘટાટોપ હતી. ત્યાં દેવદાર વૃક્ષોના છાંયા નીચે કાલી માતાની નિર્જન દેરી હતી. પદ્ધરના ભોંયતળિયાને પુરણ ભગતે વાસીદું વાળી સાફ કર્યું. દેરીની પાછળના ભાગમાં માટીનો ચૂલો બનાવ્યો. તેમણે વાદ્યચર્મ પાથરી બજરંગને બગલની નીચે ટેકવી આરામ કરવા બેઠા.)

□ 5. How did the villagers treat him? What did they call Purun Bhagat?

(ગ્રામવાસીઓ પુરણ ભગત સાથે કેવો વ્યવહાર કરતા? તેઓ પુરણ ભગતને શું કહેતા?)

Ans. When the villagers saw the smoke in the deserted shrine, the village priest climbed up the hillside to welcome the stranger [Purun Bhagat]. When he met Purun Bhagat's eyes, he bowed to the earth, took the begging bowl and returned to the village. The villagers cooked the most savoury meal for the Bhagat. Everyday the begging bowl would be placed outside the shrine. The Bhagat would be fed daily. The villagers called him a Brahmin of the Brahmins.

(જ્યારે ગ્રામવાસીઓએ કાલીમાની નિર્જન દેરીમાંથી પુમાડો નીકળતો દેખાયો ત્યારે ગ્રામનો પૂજારી ટેકરી ચઢી આગંતુક(પુરણ ભગત)ને આવકારવા પહોંચી ગયો. જ્યારે તેણે પુરણ ભગતની સામે જોઈ ત્યારે ધરતીને નમન કરી ભગતનું બિશાપાત્ર લઈ ગામ પાછા ફર્યો. ગામની સ્ત્રીઓએ ભગત

માટે સ્વાહિષ્ટ બોજન બનાવી આપ્યું. દરરોજ ભગતનું ભિક્ષાપાત્ર દેરીની બહાર મૂકવામાં આવતું. દરરોજ ભગતને ગામલોકો જમવાનું મોકલતા. ભગતને ગ્રામવાસીઓ જમાડતા. ગ્રામવાસીઓ ભગતને બ્રાઘણોના બ્રાઘણ કહેતા.)

□ 6. What did Bhagat do after realising that the hill on which the villagers resided was going to be washed away?

(જ્યારે પુરણ ભગતને ખ્યાલ આવ્યો કે જે ટેકરી પર ગ્રામવાસીઓ રહેતા હતા તે ટેકરી (ભારે વરસાદના કારણે) ધોવાઈ જવાની હતી, ત્યારે તેમણે શું કર્યું?)

Ans. Purun Bhagat had a grim realisation that the hill on which the villagers resided was going to be washed away. Soon, he could gauge the magnitude of disaster in store. He was no longer a holy man, but Sir Purn Dass, K.C.I.E. He was a man who used to command. He was going out to save life. He reached the village and warned the villagers. He asked them to move up the next hill across the valley. Bhagat's timely warning to the villagers saved their lives.

(પુરણ ભગતને ગંભીર વાતનો ખ્યાલ આવી ગયો હતો કે જે ટેકરી પર ગ્રામવાસીઓ રહેતા હતા તે ભારે વરસાદમાં ધોવાઈ જવાની હતી. આવનાર આપત્તિના પરિમાણને તે તરત જ માપી શક્યા. હવે તે પુરણ ભગત નહિ, સર પુરણ દાસ હતા. આ એ માણસ હતો, જે હુકમો આપતો. ગ્રામવાસીઓના જિંદગી બચાવવા સર પુરણ દાસ નીકળી પડ્યા. ગામમાં પહોંચ્યા બાદ ગ્રામવાસીઓને ચેતવ્યા. ખીણની સામેની બાજુઓ આવેલી ટેકરી પર સ્થળાંતર કરવાની ચેતવણી તેમણે આપી. ભગતની સમયસરની ચેતવણીથી ગ્રામવાસીઓની જિંદગી બચી ગઈ.)

□ 7. What did the villagers do after the death of Purun Bhagat?

(પુરણ ભગતના મૃત્યુ બાદ ગ્રામવાસીઓએ શું કર્યું?)

Ans. Purun Bhagat sacrificed his life to save the villagers who had fed him and accorded him great respect, with a sense of reverence. To show their gratitude, the villagers built a temple. They called the hill the Bhagat's hill. They worshipped there with lights, flowers and offerings.

(ગ્રામવાસીઓના જીવન બચાવવા પુરણ ભગતે પોતાના જીવનનું બલિદાન આપ્યું. આ એ ગ્રામવાસીઓ હતા, જેઓ પુરણ ભગતના બોજનની વ્યવસ્થા કરતા અને પૂજયભાવ સાથે તેમનો આદરે કરતા. તેમણે નાના પથ્યર અને માટીની દેરીનું મંદિર બનાવ્યું. ટેકરીને ભગતની ટેકરી એવું નામ આપ્યું તેઓ મંદિરમાં પૂજા કરતા, દીવો કરતા અને અર્થ અર્પણ કરતા.)

■ SHORT NOTES ■

■ ટૂંકનોંધો ■

II Write short notes on the following: [Text Book Page No. 32]
 [નીચેના પર ટૂંકનોંધો લખો.]

- 1. A Pen Picture of Purun Bhagat
- 2. The title "The Miracle of Purun Bhagat"

1. A Pen Picture of Purun Bhagat:

Ans. After the meteoric rise of Sir Purun Dass's reputation as a powerful administrator of Mohiniwala state, he renounces power and position. His re-incarnation as Purun Bhagat has a halo of spirituality and freedom from human bondage. With all the attributes of a sannyasi, he makes for the Himalayas – an abode of those who search for the meaning of life. A deserted Kali shrine is his final destination. Here he experiences the silence and the space. Here he befriends animals. It is his emancipation as his sympathies extend beyond human life. The villagers revere him and call him the Brahmin of Brahmins. They feed him. They seek his guidance on important issues. They feel greatly honoured. They hail him as a miracle maker. Purun Bhagat's timely action saves the lives of villagers. The dormant administrator in him responds to the wake up call and asks the villagers to evacuate the place and move to the hill across the valley. Later on, the villagers find him dead, sitting cross-legged, his back against a tree, his crutch under his armpit and his face turned to the north-east, said to be the abode of gods and goddesses. It is another miracle for the villagers. It is, for them, a revelation.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

meteoric rise (મિટિઓરિક) - ધૂમકેતુના તેજલીસોટા જેવું; **reputation** (રેપુટેશન) - પ્રતિષ્ઠા; **renounce** (રિનાઉન્સ) - પરિત્યાગ કરવો; **re-incarnation** (રિઈનકાર્નશન) - મુનઃઅવતાર; **halo** (હેલો) - તેજ્યું; **spiritualism** (સ્પિટિયુઅલિઝમ) - અધ્યાત્મવાદ; **attribute** (એટ્રિબ્યુટ) - લક્ષણ; **make for** - ની દિશામાં જવું; **abode** (અબોડ) - રહેઠાણ; **deserted** (ડેર્ટેડ) - નિર્જન; **destination** (ડિસ્ટિનેશન) - મુકામ, પડાવ; **emancipation**

(હમેન્સિપેશન) - બંધનમુક્તિ; **revere** (રેવર) - પૂજા કરવી; **hail** - પ્રશંસા કરવી; **dormant** (ડોર્મન્ટ) - સુષુપ્ત; **administrator** (એડમિનિસ્ટ્રેટર) - વહીવટકર્તા; **evacuate** (ઇવેક્યુએટ) - ખાલી કરવું; **cross-legged** - પલાંઠી વાળીને; **crutch** - બજરંગી; **revelation** (રેવેલેશન) - રહસ્યોદ્ઘાટન.

□ 1. પુરણ ભગતનું શાલ્દચિત્ર :

મોહિનીવાલા રાજ્યના સશક્ત વહીવટકર્તા તરીકેની ધૂમકેતુના તેજપૂજ જેવી ચંદ્રી ઘ્યાતિ બાદ સર પુરણ દાસ સત્તા અને હોદાનો પરિત્યાગ કરે છે. પુરણ ભગત તરીકેના તેમના બીજા અવતારમાં અધ્યાત્મવાદનો તેજપૂજ અને માનવબંધનમાંથી મુક્તિ જોવા મળે છે. એક સંન્યાસીનાં બધાં ૫ લક્ષણો સાથે દિમાલય ભણી ચાલી નીકળે છે — જે લોકો જીવનનો અર્થ શોધવા માંગતા હોય તે બધાનું નિવાસસ્થાન. કાલીમાતાની નિર્જન દેરી તેમનો અંતિમ પડાવ બને છે. અહીંથાં તેમને નીરવતા અને અવકાશનો અનુભવ થાય છે. અહીંથાં તેઓ પ્રાણીઓ સાથે મિત્રતા કેળવે છે. આ તેમની મુક્તિ છે, કારણ કે તેમની કરુણા માનવજીવનના સીમાડાની પેલે પાર વિસ્તરે છે. ગ્રામનિવાસીઓ તેમને પૂજે છે, અને તેમને બ્રાહ્મણોના બ્રાહ્મણ કહે છે. તેઓ તેમના જમવાની વ્યવસ્થા કરી આપે છે. મહાત્વના પ્રશ્નો પર તેમનું માર્ગદર્શન મેળવે છે. તેમના કાયમી વસવાટથી તેઓને ગૌરવ થાય છે. તેઓ તેમને ચમત્કારિક પુરુષ કહે છે. પુરણ ભગતની સમયસરની કામગીરી ગામલોકોના જીવન બચાવી લે છે. તેમનામાં સુષુપ્ત અવસ્થામાં રહેલો વહીવટકર્તા બેઠો થાય છે અને ભયની ચેતવણી સામે સમયસરનો પ્રતિસાદ આપે છે, ગામલોકોને સ્થળાંતર કરી ઝીણની સામેના છેડે આવેલી ટેકરી પર જતા રહેવાનું જણાવે છે. પછીથી ગ્રામનિવાસીઓને પુરણ ભગત મૃત હાલતમાં જોવા મળે છે. પલાંઠી વાળીને, વૃક્ષને અહેલીને બેઠેલા તથા તેમની બજરંગી તેમની બગલની નીચે અને ચહેરો ઉત્તર-પૂર્વ તરફ — દેવદેવીઓનું રહેઠાણ. ગ્રામવાસીઓ માટે આ ઘટના બીજો ચમત્કાર છે. તેમના માટે આ રહસ્યોદ્ઘાટન છે.

□ 2. The Title: "The Miracle of Purun Bhagat":

Ans. The earlier part of the story – "The Miracle of Purun Bhagat" – shows Sir Purun Dass a successful man of the world, a powerful administrator who has a sway over the subjects of Mohiniwala state. The later part of the story occupies a broader canvas of narrative. Sir Purun Dass's transformation into Purun Bhagat is aglow with his renunciation of power and position. He attains liberation from all sorts of human bondage. He makes the quiet and immense spaces of the Himalayas as his final abode. Here he meditates. He seeks for the meaning of life. A deserted shrine of Kalie is his final destination. His compassion extends to all forms of life. He befriends the langur, the barasingha and sona,

the bear. The villagers see it is a miracle. They feel greatly honoured as they have a sannyasi among them whose halo impresses them. His presence instils in them a new faith that miracles are still possible. Purun Bhagat saves villagers from an impending calamity. They have fed him, sought his guidance on important issues and revered him. His sacrifice for having saved their lives is viewed as one more miracle. They find him dead-sitting cross-legged, leaning against a tree, his brass-handled crutch under his armpit and his face towards north-east. It is a complete picture of a man in trance. For the villagers, it is another miracle. It speaks of the tall stature of Purun Bhagat. Hence, the title of the story is apt and suggestive.

■ GLOSSARY ■

■ શાન્દાર્થ ■

administrator (એડમિનિસ્ટ્રેટર) - વહીવટકર્તા; **subjects** - પ્રજાજનો; **sway** (સ્વે) - પ્રભાવ; **canvas** - પટ; **narrative** - કथા/વાતાવ; **transformation** (ટ્રાન્સફર્મેશન) - પરિવર્તન; **renunciation** (રિનાસ્ચીઅશેન) - પરિત્યાગ; **aglow** (એગલો) - તેજસ્વી; **attain** (અટેન) - પ્રાપ્ત કરવું; **liberation** (લિબરેશન) - મુક્તિ; **immense** (ઇમેન્સ) - પ્રચંડ, વિશાળ; **abode** - રહેઠાણ; **deserted** (ડેર્ટેડ) - નિર્જન; **shrine** (શ્રાદ્ધન) - તીર્થ, સ્થાનક; **destination** (ડિસ્ટિનેશન) - મુકામ; **compassion** (કમ્પેશન) - કરુણા; **halo** - તેજપૂજા; **instil** (ઇન્સ્ટિલ) - સંચિત કરવું; **impending** (ઇમ્પેન્ડિંગ) - જણુંબતું; **cross-legged** - પલાંડી વાળેલું; **leaning against** - નો ટેકો લઈને; **trance** (ટ્રાન્સ) - સમાધિ.

□ 2. વાતાનું શીર્ષક :

વાતાનો પૂર્વિધ સર પુરણ ભગતને સફળ માનવી તરીકે નિરૂપે છે. તે એક સબળ વહીવટકર્તા છે, જેનો પ્રભાવ તેમના રાજ્યના પ્રજાજનો પર છે. વાતાનો ઉત્તરાર્થ વર્ણનકથાનો મોટો પટ રોકે છે. સર પુરણ દાસનું પુરણ ભગતમાં પરિવર્તન સત્તા અને હોદાના પરિત્યાગના તેજપૂજથી ચમકે છે. તેઓ બધા જ પ્રકારનાં માનવબંધનોમાંથી મુક્તિ મેળવે છે. હિમાલયના શાંત અને અફાટ વિસ્તારોને પોતાના અંતિમ પઢાવ તરીકે અપનાવે છે. પુરણ ભગત અહીંયાં ધ્યાન દે છે, જિંદગીનો મર્મ શોધે છે. કાલીમાતાનું નિર્જન મંદિર તેમનો છેલ્લો મુકામ છે. તેઓ વન્યપ્રાણીઓ સાથે મિત્રતા કેળવે છે. આમ, તેમની અનુકૂલા વિસ્તાર પામે છે. ગ્રામજનો આ ઘટનાને ચમત્કાર તરીકે જુઓ છે. તેમની વચ્ચે એક સંન્યાસી હોવાના કારણે તેમને ખૂબ ગર્વ થાય છે, જેમનો તેજપૂજા તેમને અતિપ્રભાવી બનાવી દે છે. તેમની હાજરી તેમનામાં એવી શ્રદ્ધાનું સિંચન કરે છે કે ચમત્કારો હજુ પણ શક્ય

છે. પુરણ ભગત ગ્રામજનોને જણુંબતી આપત્તિથી બચાવી લે છે. તેઓએ તેમને ખવડાવ્યા છે અને તેમની પૂજા કરી છે. ગ્રામજનોની જિંદગી બચાવી લેવાની ઘટનાને ગ્રામજનો એક વધુ ચમત્કાર તરીકે જુઓ છે. તેઓ પુરણ ભગતને મૃત્યુ પામેલા જુઓ છે — પલાઠી વાળેલા, વૃક્ષને અહેલીને બેઠા છે, બગલની નીચે ટેકા માટે બજરંગી છે અને તેમનું મોં ઉત્તર-પૂર્વમાં છે. સમાધિસ્થ માનવીની આ સંપૂર્ણ તસવીર છે. ગ્રામજનો માટે આ બીજો ચમત્કાર છે. પુરણ ભગતના ખૂબ ઉંચા કદની આ કથની છે. આમ, વાતાનું શીર્ષક યોગ્ય અને સૂચક છે.

■ MULTIPLE CHOICE QUESTIONS [MCQs] ■

- III Complete the statements by choosing the correct option from those given: [Textbook Page 32-34]

[આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી વિધાનો પૂરાં કરો.]

1. Purun Dass's father was _____.
 - (a) an important official in the English Govt.
 - (b) an important official in the railways.
 - (c) an important official in a Hindu court.
 - (d) an important official in the I.T. Department.
2. During his visit to London, Purun Dass talked about _____ to the English ladies.
 - (a) Hindu social reforms
 - (b) women empowerment
 - (c) the education system in India
 - (d) the Independence struggle
3. Purun Dass gave up worldly affairs in search of _____.
 - (a) wisdom.
 - (b) knowledge.
 - (c) the eternal power.
 - (d) peace, quiet and a law of his own.
4. After reaching the deserted shrine of goddess Kali, Purun Bhagat _____.
 - (a) cleaned the place and walked away.
 - (b) cleaned the place and sat down to rest.
 - (c) worshipped the goddess and walked away.
 - (d) looked towards it and did not even care to stop.

5. The village _____ came to welcome the stranger is the deserted shrine.
 (a) serpanch
 (b) school master
 (c) doctor
 (d) priest
6. The women who served meal to Purun Bhagat
 (a) speak for my husband before the gods, Bhagat...
 (b) speak for my children before the gods, Bhagat...
 (c) speak for all the villagers before the gods, Bhagat...
 (d) speak for me before the gods, Bhagat...
7. The _____ were the first to come to meet the intruder, Purun Bhagat, in their wilderness.
 (a) langurs
 (b) royal stags
 (c) rabbits
 (d) Himalayan black bear
8. Purun Bhagat's reputation was that of a _____ amongst the villagers.
 (a) cheater
 (b) fool
 (c) miracle-maker
 (d) wild man
9. The hill, on which the shrine was built in remembrance of Purun Bhagat, was known as _____.
 (a) Purun's Hill.
 (b) Bhagat's Hill.
 (c) Miracle Hill.
 (d) Holy hill.

Answers:

1. - (c); 2. - (a); 3. - (d); 4. - (b); 5. - (d); 6. - (d); 7. - (a); 8. - (c);
 9. - (b).

THE MAGIC CURE

— R. K. Narayan

3

■ લેખક / કૃતિપરિચય ■

રાસીપુરમ કિશ્ચાસ્વામી આધુર નારાયણસ્વામી (1906–2001) અંગ્રેજ ભાષામાં સાહિત્યસર્જન કરનાર ભારતીય લેખકોમાં લખ્યપ્રતિષ્ઠિત સાહિત્યસર્જક છે. તેમના કલ્પનાસાહિત્ય(fiction)ની પશ્ચાદભૂમિકા દક્ષિણ ભારતનું કપોલકલ્પિત માલગુડી છે. શરૂઆતના ભારતીય આંગ્લ સાહિત્યસર્જકોમાં આર. કે. નારાયણ, મુલ્ક રાજ આનંદ અને રાજી રાવ સાથે પ્રથમ હરોળનું સ્થાન ધરાવે છે. આર. કે. નારાયણના માર્ગદર્શક અને મિત્ર જાળીતા અંગ્રેજ નવલકથાકાર એહામ ગ્રીને તેમની પ્રથમ બે કૃતિઓ પ્રસિદ્ધ કરાવવામાં મહત્વની ભૂમિકા નિભાવી હતી, જેમાં “Swami and Friends”, “The Bachelor of Arts” અને “The English Teacher”નો સમાવેશ થાય છે. તેમની અન્ય કૃતિ “The Financial Expert” 1951ની મૌલિક સાહિત્યકૃતિઓમાંની એક હતી. જ્યારે સાહિત્ય અકાદમી એવોર્ડ મેળવનાર “The Guide” પરથી ફિલ્મ તૈયાર થઈ હતી. નારાયણ તેમની કૃતિઓમાં ભારતીય સામાજિક સંદર્ભમાં તેમનાં પાત્રોની રોજબરોજની જિંદગીને ઉજાગર કરે છે. તેમની તુલના મહાન અમેરિકન નવલકથાકાર વિલિયમ ફિકનર સાથે કરવામાં આવી છે, જેમણે તેમની નવલકથાઓમાં માલગુડીની જેમ એક કાલ્યનિક નગર ઉભું કર્યું છે. હાસ્પિટસ અને કરુણાના સંયોજનથી શ્રી નારાયણે સામાન્ય જીવનની તાકાતનું અન્વેષણ કર્યું છે. આર. કે. નારાયણની ટૂંકી વાતાઓની સરખામણી ફાન્સના જગવિષ્યાત ટૂંકી વાતના સર્જક મોપાંસાની વાતાઓ સાથે કરવામાં આવી છે. લગભગ છ દશકાની લાંબી સાહિત્યયાત્રા દરમિયાન શ્રી આર. કે. નારાયણને ઘણાબધા એવોડિસ્ટ અને બહુમાન મળ્યા છે, જેમાં રોયલ સોસાયટી ઓફ લિટરેચરના એ. સી બેન્સન એવોડિનો સમાવેશ થાય છે. આ ઉપરાંત ભારત સરકાર દ્વારા તેમને પદ્મભૂષણ અને પદ્મવિભૂષણથી સન્માનિત કરવામાં આવ્યા છે. રાજ્યસભાના સભ્ય તરીકે પણ તેમની નિયુક્તિ કરવામાં આવી હતી.

પ્રસ્તુત વાતાનું નાભિકેન્દ્ર એક સામાન્ય ઘટના જ છે. અંધશ્રદ્ધા, વહેમ, લોભ, છેતરપણી – આ બધું આમ આદમીની જિંદગીમાં વણાયેલું જ હોય છે. થાઈ ગામડાની અભણ, ગરીબ વૃદ્ધા છે. પેટમાં દુઃખાવાની ફરિયાદ કરે છે. કન્નાન નામનો ખેડૂત થાઈને પીડાથી કણસતી સાંભળે છે. કન્નાન નાળિયેરીનાં વૃક્ષોની ખેતી કરે છે. થાઈના મનમાં એ વાત છસાવી દે છે કે તેના પેટમાં દેત્ય ઘૂસી ગયો છે, જેને મંત્રવિદ્યા દ્વારા બહાર નહિ કાઢવામાં આવશે તો તેની ખોપરી ચીરીને બહાર નીકળશે. વૃદ્ધાને કન્નાની વાત પર ભરોસો બેસે છે. તાંત્રિક વિધિ માટે ભૂવાને બોલાવવામાં આવે છે. માર્મિક અને વંગ્યાત્મક શૈલીમાં લેખક ભારતના ગ્રામીણ જીવનના અંધશ્રદ્ધા અને વહેમની ઠેકડી ઊડાડી છે. કન્નાન અને ભૂવો એકબીજાના મેળાપીપણામાં થાઈને છેતરી, તેની પાસેથી થોડાં કિમતી રત્નજરિત ઘરેણાં પડાવી લે છે. જોકે પછીથી થાઈ વળતો પ્રહાર પણ કરે છે, તેના માટે વાર્તા વાંચો.

■ જાદુઈ ઉપયોગ ■
■ વાતાવરણો સારાંશ ■

એક વખત કન્નાન ખેતરેથી ઘેર પાછો ફરી રહ્યો હતો. કન્નાન નાળિયેરીની ખેતી કરતો હતો. ખેતરોમાંથી સાંકડી ગલીના છેડે બહાર નીકળ્યો ત્યારે થાઈને કણસતી સાંભળી. થાઈ ઘરડી સ્ત્રી હતી. તેણી ગામડામાં એકલવાયું જીવન વિતાવતી હતી. તેનો દીકરો રોજગારી અર્થે મોટા શહેરમાં હતો. તેણીને પેટમાં સખત દુઃખાવો ઉપડ્યો. કન્નાન તેની પાસે ગયો અને પ્રાથમિક પૂર્ણપરછ બાદ તેણીને ડોક્ટરને બતાવવાનું કહ્યું, પરંતુ થાઈને ડોક્ટરો અને ગોળાઓનો ડર લાગતો હતો. ડોક્ટરો વિશે તેણી ડોક્ટરને બતાવવાનું કર્યું, પરંતુ થાઈને ડોક્ટરો અને ગોળાઓનો ડર લાગતો હતો. ત્યારબાદ કન્નાને ઘણી શંકાઓ કરતી. તેમના નિદાન અને ઉપચાર પર થાઈને કોઈ જ ભરોસો નહોતો. ત્યારબાદ કન્નાને આંચ્યાંકો આપે એવી વાત થાઈને કરી કે તેના પેટમાં દેટ્ય ધૂસી ગયો હતો. થાઈને ચેતવણી આપતાં કન્નાને કહ્યું કે દેટ્ય ધીમે ધીમે પેટમાંથી ઉપર તરફ જશે અને તેની ખોપરી ચીરી શરીરમાંથી બહાર નીકળશે. આવી આંચ્યકાજનક વાત સાંભળી થાઈ વધારે હતપ્રભ બની ગઈ. જોકે કન્નાને તેને સાંત્વન નીકળશે. આવી આંચ્યકાજનક વાત સાંભળી થાઈ વધારે હતપ્રભ બની ગઈ. જોકે કન્નાને તેને સાંત્વન

બોલાવી લાવવાની તજવાજ કરું કરા આપા. થોડા દિવસ બાદ કન્ન પેલા તાંત્રિકને લઈ આવ્યો. ભૂત-પિશાચની પકડમાંથી મુક્તિ મેળવવા વિષ માટેની દરેક વસ્તુ થાઈએ તૈયાર રાખી હતી. ભૂવાની પદરામણી બાદ તેણે ચિત્રવિચિત્ર મંત્રોચ્ચાર પેલા “દેત્ય” ને પૂછ્યું, શું તે બહાર નીકળશે કે નહિ. પ્રશ્નનો કોઈ પ્રતિભાવ મળ્યો નહિ. ફરીથી તાંત્રિકે પેલા “દેત્ય” ને પૂછ્યું, શું તે બહાર નીકળશે કે નહિ. પ્રશ્નનો કોઈ પ્રતિભાવ મળ્યો નહિ. ફરીથી તાંત્રિકે એ જ પ્રશ્ન કર્યો અને ફરીથી થાઈની પીઠ પર નેતરની સોટીએ સપાટો બોલાવ્યો. જ્યારે પેલા તાંત્રિકે ગોળ વખત નેતરની સોટી થાઈની પીઠ પર ફટકારી ત્યારે કન્નને થાઈને ‘ધ’ પાડવા સમજાવી. થાઈએ પોતાની ભાવિ પુત્રવધૂ માટે જડતરના દાગીના અનાજની કોઈમાં સંઘરી રાખ્યા હતા. તેણીએ આ દાગીના કોઈમાંથી બહાર કાઢ્યા.

તાંત્રિકે રસોને મારીના બનાવેલા ઘડામાં મુક્યા. છેલ્લી વખત તાંત્રિકે (ભૂવાએ) થાઈને નેતરની સોટી પઠ પર ફટકારી. લુગડાના ટૂકડાથી ઘડાનું મોં ભૂવાએ બંધ કરી દીધું. તેણે થાઈને જણાવ્યું કે, દેશ્ય હવે ઘડામાં જ પૂરાયેલો રહેશે અને પછી મૃત્યુ પામશે. ત્રણ મહિના સુધી ઘડાને નહિ ખોલવાની ચેતવણી ભૂવાએ થાઈને આપી. જો આમ કરવા જરૂર તો દેશ્ય ફરીથી બહાર નીકળી તેણીને પતાવી દેશે. આમ, થાઈને લાગ્યું કે તે પ્રેતમુક્ત બની છે. તેણીને આ બાબતે થોડી રાહત થઈ.

આમ કરતાં લગભગ બે અઠવાડિયાં વીતી ગયાં. એક દિવસે કન્ન નાળિયેરીના બગીચામાં આંટા મારી રહ્યો હતો અને જે વૃક્ષોને ઉપર્યુક્ત લાગી ગઈ હોય તેવાં વૃક્ષો પર નિશાની કરતો જતો હતો. અપોરની ગરમીમાં સૂસ્તીના કારણે તેની આંખો ઘેરાવા લાગી. તેણે માથા પરની પાધડી ખોલીને ઝાડ

નીચે પાથરીને લંબાવવાની તજવીજ કરવા લાગ્યો. એ સમયે પાછળથી કોઈ આવતું હોય તેવો અવાજ સંભળાયો. તેણે જોયું કે ગામનો કોન્સ્ટેબલ ભીમો તેની પાસે જ આવી રહ્યો હતો.

ભીમો કન્નન મારે પોલીસ સ્ટેશનની તેના સમન્સનો સંદેશ લઈને આવ્યો હતો. જેવો તે ભીમા સાથે પોલીસ સ્ટેશને પહોંચ્યો કે તરત જ ઇન્સ્પેક્ટરે એક તમાચો કન્નનને લગાવી દીધો. ત્યારબાદ ઇન્સ્પેક્ટરે થાઈનાં રત્નો વિશે પૂછપરછ કરી. કન્નન રડી પડ્યો. લગભગ વીસ મિનિટની મારગૃહ બાદ ઇન્સ્પેક્ટરે કન્નનના શરીરનો અર્ધ-મુરબ્બો બનાવી દીધો. અધમૂઓ થઈ ગયા બાદ કન્નનની શાન ઠેકાણે આવી ગઈ. તે સાચી વાત ઓકવા લાગ્યો. મૂળ વાત હતી ચમત્કારિક ઉપયારની. થાઈનાં રત્નો શહેરના દાગીના જિરવી રાખનાર સોની પાસે હતા. તેની કિમત લગભગ છત્રીસ રૂપિયાની હતી. સોનીએ કન્નને દાગીના સામે અદાર રૂપિયા આપ્યા હતા. તેમાંથી તેણે અને તેના સાણાએ અડધા અડધા વહેંચી લીધ્યા હતા. કન્નનનો સાણો જ તાંત્રિક બનીને આવ્યો હતો.

આ ચુના બદલ સબ-મેજિસ્ટ્રેટે કન્નન અને તેના 'તાંત્રિક' સાણાને છ માસની સખત કેદની સંજ ફરમાવી. થાઈને તેની અમાનત પરત કરવામાં આવી.

એ સાંજે થાઈ હનુમાનના મંદિરે ગઈ. તેણીએ હનુમાનજીને નાળિયેર ચઢાયું, કપૂરનો ટુકડો પેટાવ્યો અને કરીથી પેટમાં દુઃખાવાની પીડા આપવા બદલ હનુમાનજીનો આભાર માન્યો, જેનાથી સમગ્ર બનાવટનો ભાંડો ફૂટ્યો.

■ GLOSSARY ■

■ શબ્દાર્થ ■

Page 37 : **moan** (મોન) - વિલાપ કરવો, કણસવું; **peep (into)** - ડેક્કિયું કરવું; **writhing** (રાઈધિંગ) - પીડાના કારણે અમળાતું; **prelude** (પ્રિલ્યુડ) - કશાકની પ્રસ્તાવનારૂપ કામ કે ઘટના; **indicate** (ઇન્ડિકેટ) - દર્શાવવું; **soothe** (સૂધ) - શાંત પાડવું; **leprosy** (લેપ્રસી) - રક્તપિતા; **swindler** (સ્વિંડલર) - છેતરપિંડી કરનાર;

Page 38 : **reflective** (રિફલેક્ટિવ) - વિચારશીલ; **possessed** - ભૂત/પ્રેતનો વળગાડ હોય તેવી વ્યક્તિ; **wail** - આંકંદ કરવો; **consolation** (કોન્સોલેશન) - આશાસન; **explosion** (એક્સપ્લોઝન) - વિસ્ફોટ; **exorcise** (એક્સોસર્ચિઝ) - ભૂત પિશાચથી મુક્ત કરવું; **grip** - પકડવું; **scrub** (સ્ક્રબ) - ધસવું, પોતું કરવું;

Page 39 : **festoon** (ફેસ્ટૂન) - તોરણ; **plantains** (પ્લેન્ટેન્સ) - કેળાં; **camphor** (કેમ્ફર) - કપૂર; **ash-smeared** (સિમઅર્ડ) - ભર્સમ ચોપદેલું; **awe** - અહોભાવ; **rosary** (રોજરી) - માણા; **deck** - સજાવવું; **wicks** - દિવેટ; **incantations** (ઇન્કેન્ટેશન્સ) - જાદુટોણો; **rap** - હળવો સપાટો મારવો; **descend** (ડિસેન્ડ) - ઊતરવું; **ferociously** (ફેરોશસ્સ્લી) - હિંસકપણે; **interpret** (ઇન્ટરપ્રૈટ) - અર્થઘટન કરવું;

Page 40 : **anklet** (અંક્લિટ) - નૂપુર, કલ્લું; **thwack** (થ્વેક) - લાકડીએ મારવું; **knot** - ગાંઠ વાળવી; **torment** (ટોમેન્ટ) - શારીરિક ગ્રાસ આપવો; **lure** (લ્યોર) - લલચાવવું;

shreds (શ્રેદ્સ) - ટુકડા; **affected** (અફેક્ટેડ) - અસરગ્રસ્ત; **glare** (ગ્લેર) - આંખો અંજુનાંથે તેવો પ્રકાશ;

Page 41: **sore** - સોજો; **jasmine** (જેસ્મિન) - જુઈ; **slap** - તમાચો મારી ઢેવો; **heir** (હેયર) - વારસદાર; **squirm** (સ્ક્રવર્મ) - અતિ દરદને લઈને અથવા શરમના માર્યા મરડાયા કરવું; **pawn-broker** (પોનબ્રોકર) - માલ જિરો રાખી પેસા ધીરનાર; **rigorous** (રિગર્સ) - સખત; **imprisonment** (ઇમ્પ્રિઝનમેન્ટ) - કારાવાસ; **restore** (રિસ્ટોર) - પાછું સોંપવું; **scoundrel** (સ્કાઉન્ડર્લ) - બદમાશ વ્યક્તિ.

■ SHORT QUESTIONS AND ANSWERS ■

■ ટૂકા પ્રશ્નોત્તરો ■

□ I Questions & Answers in brief:

Answer the following questions in brief:

[નીચેના પ્રશ્નોના ટૂકમાં જવાબો આપો.] [Text Book Page No. 42-43]

- 1. What did Kannan hear while returning home from the coconut garden?

(જ્યારે કન્ન નાળિયેરની વાડીએથી ઘેર પાછો આવતો હતો ત્યારે તેણે શું સાંભળ્યું ?)

Ans. Kannan was returning home from the coconut garden. He came to the end of the narrow track through the fields. At that time, he heard low moans in Thayi's cottage.

(કન્નન નાળિયેરની વાડીએથી ઘેર પાછો ફરી રહ્યો હતો. જેતરોમાંથી નીકળીને સાંકડી કેડીના છુટ તે આવ્યો. એ સમયે થાઈની ઝૂપડીમાંથી કોઈના ધીમા ધીમા કણસવાનો અવાજ સાંભળ્યો.)

- 2. What was Thayi's problem?

(થાયીને શું તકલીફ થઈ હતી ?)

Ans. Having heard low moans coming from Thayi's cottage, Kannan peeped into it. He saw Thayi was on the floor writhing with pain. Kannan asked her what the problem was with her. She told him that she was suffering from acute stomach pain.

(થાઈની ઝૂપડીમાંથી કણસવાનો ધીમો અવાજ કન્નને સાંભળ્યો. તેણે ઝૂપડીમાં ડોક્યું કર્યું. તેણે ડોક્યું કે પીડાના કારણે થાઈ જમીન પર આમતેમ આળોટતી હતી. કન્નને તેની તકલીફ અંગે પૂછ્યું. થાઈએ પેટના તીવ્ર દુઃખાવાની ફરિયાદ કરી.)

- 3. Why did Thayi refuse to go to physician?

(થા માટે થાઈએ ડોક્ટરને તાં જવાની ના પડી ?)

Ans. Kannan saw that Thayi was writhing because of acute stomach pain. Hence, he asked her to go to a physician to be cured. Thayi was always sceptical of doctors. She distrusted them and called them swindlers. Moreover, she was afraid of pills and potions.

(કન્નાને જોયું કે પેટના અસર્ય દુઃકાવાના કારણે થાઈ અમળાતી હતી. તેથી તેણે થાઈને ડૉક્ટર પાસે જવા કહ્યું. પરંતુ થાઈ હંમેશાં ડૉક્ટરો વિશે શંકાશીલ હતી. તે ડૉક્ટરોનો ભરોસો કરતી નહિં, તેણી ડૉક્ટરોને છેતરપિંડી કરનારા માણસો માનતી. તદુપરાંત તેણીને ટીકીઓઓ અને દવાઓનો રજુ લાગતો હતો.)

□ 4. Describe the swindler who arrived to free Thayi from the devil?

(ભૂત-પ્રેતમાંથી થાઈને મુક્ત કરવા આવનાર ધૂતારાનું વર્ણન કરો.)

Ans. Kannan convinced Thayi that she was possessed by a devil. She had to be free from it, otherwise he would kill her. Terrified by the prospect of such a deadly possibility, Kannan was utterly confused. Kannan arranged for an exorcist who would help her get rid of the evil spirit. The exorcist or the holy man came. His face was smeared with ash. His eyes were flaming. He was awe-inspiring. He had three rows of rosary around his neck.

(કન્નાને થાયીને બરાબર સમજાવી દીધું કે તેને પ્રેતનો વળગાડ હતો. તેણીએ વળગાડમાંથી મુક્ત થવું જ રહ્યું, નહિંતર પ્રેત તેના માટે જીવલેણ સાબિત થશે. આવી જીવલેણ શક્યતાના ભાવિના કારણે થાયી ભયભીત બની ગઈ. તેણી મૂંજવણમાં પડી ગઈ. કન્નાને તાંત્રિકને ગોઠવણ કરી આપો, જે થાઈને પ્રેતમુક કરશે. આ તાંત્રિકના ચહેરા પર રાખ ચોપડી હતી. તેની આંખો તગતગતી હતી. દેખાવમાં ભય ઉત્પન્ન કરે તેવો હતો. તેના ગળામાં ત્રણ માળાઓ હતો.)

□ 5. Who came to meet Kannan in the coconut garden? What was he doing then?

(કન્નાનને મળવા કોણા આવ્યું? તે સમયે કન્નાન શું કરતો હતો?)

Ans. A village constable, Bheema, came to see Kannan in the coconut garden. At that time, Kannan was going round the coconut garden. He was marking the trees which were affected by pests.

(ગામનો પોલીસ કોન્સ્ટેબલ ભીમા કન્નાને મળવા આવ્યો. તે સમયે કન્નાન નાળિયેરીની વાડીમાં જે વૃક્ષોને ઉધાર લાગી હતી તેમના પર નિશાની કરતો જતો હતો.)

□ 6. What does Kannan confess in front of the inspector?

(ઇન્સ્પેક્ટરની સન્મુખ કન્નાન શેની કબૂલાત કરે છે?)

Ans. Kannan and the holy man cunningly cheated an ignorant, poor

woman, Thayi. However their foul act was brought to light. No sooner did the inspector see Kannan than he slapped him. The inspector called him a swindler. He severely beat him for twenty minutes and reduced him to half-dead jelly. He confessed to the inspector that Thayi's jewels were with the pawnmaker. They were worth thirty six rupees, but the pawnbroker gave them eighteen rupees. His accomplice in this crime was his brother-in-law.

(કન્નાન અને કહેવાતા પવિત્ર માણસે લુચ્યાઈપૂર્વક અજ્ઞાની અને ગરીબ થાઈને છેતરી હતી, પરંતુ તેમનું અપફૂલ્ય પ્રકાશમાં આવી ગયું. ઇન્સ્પેક્ટર જેવો કન્નાનને મળ્યો કે તરત ૪ કન્નાનને લાકો મારી દીધો. ઇન્સ્પેક્ટરે તેને ધૂતારો કહ્યો. કન્નાનને વીસ મિનિટ સુધી અધમૂઓ માર મારી તેને લગભગ મુરબ્બા જેવો કરી નાખ્યો. તેણે કબૂલાત કરી કે થાઈના દાગીના ગિરવી રાખનારને લ્યા હતા. તેની કુમત લગભગ છત્રીસ રૂપિયા થતી હતી, રંતુ વેપારીએ તેમને માત્ર અણાર રૂપિયા ૪ આપ્યા. આ ગુનામાં તેનો સાણો ૪ તેનો ભાગીદાર હતો.)

□ 7. What did Thayi do after getting back her jewels?

(દાગીના પાછા મળ્યા બાદ થાઈએ શું કહ્યું?)

Ans. Because of the intervention police and court, Thayi got back her jewels. Then, she went to the temple of Human. She broke account, lighted a piece of camphor before the idol. She fervently thanked Lord Hanuman for stomach ache he had given her.

(પોલીસ અને કોર્ટની દરમિયાનગીરીથી થાઈને તેના દાગીના પાછા મળ્યા. ત્યારબાદ તેણી હનુમાનના મંદિરે ગઈ. હનુમાનની મૂર્તિ સમક્ષ તેણીએ નાળિયેર વધાવ્યું અને કપૂરની ગોટીનો ઢુકડો પેટાવ્યો. તેણીએ હનુમાનનો ઉત્સાહપૂર્વક આભાર માન્યો કે તેમણે તેને ફરીથી પેટનો દુઃખાવો આપ્યો.)

■ SHORT NOTES ■

■ ટૂંકનોંધો ■

□ II Write short notes on the following: [Text Book Page No. 45]

[નીચેના પર ટૂંકનોંધ લખો.]

- 1. Thayi
- 2. Kannan
- 1. Thayi:

Ans. Thayi is a poor, ignorant old rustic woman. She suffers from an acute stomach ache. Kannan, a coconut-grower, asks her to go to her doctor for cure. She has a strong aversion for doctors. She is sceptical

of their practice. She fears pills and potions. Kannan exploits Thayi's aversion for doctors. He tells her that a devil has got into her stomach. He warns her that the devil would move upward from the stomach and break her skull before leaving her body. A holy man is sent for rites. The exorcist utters incantations. He strikes Thayi on the back with a cane. Three times, he strikes Thayi on the back, and repeats the same question again and again if he would not go. The exorcist, in collusion with Kannan, succeeds in extorting Thayi's ornaments – two silver anklets, two silver bangles, some ear ornaments, a silver ring and a bead necklace. The exorcist puts all the ornaments in a mud-pot and seals it with a piece of cloth. He assures her that the devil has been confined inside the pot and would die there. Thayi is warned not to open the mud pot for three months. However, the culprits' foul act is brought to light because of Thayi's second spell of stomach pain. She gets them punished and gets back her ornaments. An illiterate rustic woman outsmarts the culprits.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

rustic (રસ્ટિક) - દેહાતી; **aversion** (એવર્જન) - અભાવ; **sceptical** (સ્કેપ્ટિકલ) - શંકાશીલ; **potion** (પોશન) - ઓસડ; **exploit** (એક્સપ્લોયિટ) - દુઃખ્યોગ કરવો; **exorcism** (એક્સોર્સિઝમ) - તાંત્રિક વિધિ; **rite** - વિધિ; **exorcist** (એક્સોર્સિસ્ટ) - ભૂલો; **cane** - નેતરની સોટી; **in collusion with** (કોલ્યુઝન) - ની સાથે મેળાપીપણામાં; **extort** (એક્સટોર્ટ) - બળજબરીથી પૈસા વિ. પડાવી લેવું; **has been confined** - પૂરી દેવામાં આવ્યો છે; **culprit** - ગઠિયો; **foul act** - અપકૃત્ય; **outsmart** - ને માટે વધારે ચાલાક કે હોંશિયાર હોવું; **incantations** (ઇનકેન્ટેશન્સ) - મંત્રોચ્ચાર.

□ 1. થાઈ :

થાઈ ગામડાની ગરીબ, અજ્ઞાની ઘરડી સ્ત્રી છે. તેણીને પેટમાં સખત દુઃખાવો ઉપડે છે. નાળિયેરની ખેતી કરનાર કન્નન તેણીને ડોક્ટર પાસે જવાનું કહે છે. થાઈને ડોક્ટરોનો ખૂબ જ અભાવ છે. તેમની કામ કરવાની રીત-રસમ અંગે તેણી શંકાશીલ છે. તેણીને ટીકીઓ અને ઓસડિયાનો ડર લાગે છે. થાઈના ડોક્ટરના અભાવનો કન્નન દુઃખ્યોગ કરે છે. તે થાઈને કહે છે કે તેણીના પેટમાં દૃત્ય ઘૂસી ગયો છે. ચેતવણી આપતાં તેને કહે છે કે આ દૃત્ય ધીમે ધીમે પેટમાંથી ઉપર તરફ જરો અને બહાર નીકળવા તેણીની ખોપરી ફાડી નાંખશે. તેથી એક તાંત્રિકને બોલાવવામાં આવે છે, જેનું

કામ તાંત્રિક વિષ કરવાનું છે. આ તાંત્રિક (ભૂવો) વિચિત્ર પ્રકારના મંત્રોચ્ચાર કરે છે. નેતરની સંદેશ વડે થાઈની પીઠ પર મારે છે. આમ તે ગ્રામ વખત કરે છે અને એક જ પ્રશ્ન વારંવાર પૂછે છે કે, શું તે થાઈના શરીરને છોડશે નહિ? હકીકતમાં આ ભૂવો અને કન્નન એકળીજાની સાથે મળેલા છે. ભૂવો થાઈના થોડાઘણા દાગીના માટીની ફુલડીમાં મૂકી તેને કપડાના ટુકડાથી બંધ કરી દે છે. તે થાઈને ખાત્રી આપે છે કે દેત્યને માટીની ફુલડીમાં પૂરી દેવાયો છે અને ગ્રામ મહિનામાં તે તેમાં જ મૃત્યુ પામશે. જોકે થાઈને ચેતવણી આપવામાં આવે છે કે ગ્રામ મહિના સુધી તેણીએ ફુલડીને ખોલવી નહિ. પરંતુ ગઠિયાઓનું અપફૂલ ખુલ્લું પડી જાય છે, કારણ કે થાઈને ફરીથી પેટમાં દુઃખાવો થાય છે. તેણી બંનેને કાનૂની શિક્ષા અપાવવામાં સફળ થાય છે. એક અભાગ સ્ત્રી ગઠિયાઓથી વધારે ચાન્દિયાતી સાબિત થાય છે.

□ 2. Kannan

Ans. Kannan is a coconut farmer. He sees that a poor, old woman – Thayi – suffers from an acute stomach pain. He exploits her aversion for doctors and their pills and potions to serve his mean motive. He tells her that there is a devil in her stomach. He would go upward from her stomach and break her skull to leave her body. Kannan promises a cure for it. He sends for an exorcist who would, through rites, overpower the devil and relieve her of his ominous presence in her body. The exorcist is, in fact, an accomplice. Both he and Kannan manipulate the situation. They succeed in extorting the poor woman's silver ornaments. But Thayi's second bout of stomach pain exposes their foul act. Kannan is severely punished by the police inspector. Because of the cop's toughness, Kannan confesses his crime. He and the exorcist (his brother-in-law) are brought to the Book. They are sent behind bars for six months with provisions of rigorous imprisonment.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

exploit (એક્સપ્લોઈટ) - દુકુપયોગ કરવો; **aversion** (એવર્જન) - અભાવ; **cure** - ઉપયાર; **exorcist** (એક્સોર્સિસ્ટ) - ભૂવો, તાંત્રિક; **rites** - તાંત્રિક વિષિ; **overpower** - અંકુશમાં લેવું; **ominous** (ઓમિનસ) - અપશુકનિયાળ; **accomplice** (અકમ્પલિસ) - ગુનામાં ભાગીદાર વ્યક્તિ; **manipulate** (મનિપ્યુલેટ) - ચાલાકીથી કામ લેવું; **extort** (એક્સટોર્ટ) - બળજબરીથી વસૂલાત કરવી, કંદાવી લેવું (પૈસા, મિલકત ઇ.); **expose** (એક્સપોઝ) - ખુલ્લું પડી દેવું; **severely** (સિવિઅલી) - અસધ્ય રીતે; **cop** - પોલીસકર્મી; **are brought to the Book** - કાનૂની કાર્યવાહી કરવી; **rigorous imprisonment** - સખત કેદ.

2. કણ્ણન :

કણ્ણન નાળિયેરીની ખેતી કરે છે. તે જુબે છે કે ધરડી, ગરીબ થાઈને પેટમાં સખત દુઃખાવો થયો છે. થાઈને ડોક્ટરો અને દવાઓ માટે સખત અભાવ છે. કણ્ણન તેણીના આવા પ્રકારના અભાવનો દુરુપયોગ પોતાનો અધમ હેતુ પૂરો પાડવા કરે છે. કણ્ણન તેને કહે છે કે તેણીના પેટમાં દેત્ય ધૂસી ગયો છે. તે તેના પેટમાંથી ઉર્ધ્વગતિ કરી બહાર નીકળવા તેની ખોપરી ફાડી નાંખશે. જોકે કણ્ણન આ માટેના ઉપચારની ખાત્રી આપે છે. તે ભૂવાને બોલાવે છે, જે તાત્રિક વિધિ દ્વારા દેત્યને અંકુરામાં લાવી થાઈના શરીરમાંથી અપશુકનિયાળ તાવ બહાર કાઢી નાંખશે. હકીકતમાં આ ભૂવો ગુનામાં કણ્ણનનો ભાગીદાર છે. તે અને કણ્ણન ચાલાકીપૂર્વક પરિસ્થિતિનો લાભ ઉઠાવે છે. ગરીબ વૃદ્ધાના ચાંદીના દાળીના બળજબરીથી પડાવી લેવામાં બંને જણા સફળ થાય છે, પરંતુ થાઈને બીજી વખતનો પેટમાં દુઃખાવો થાય છે, જેનાથી તેમનું અધમ ફૂટ્ય ખુલ્લું પડી જાય છે. કણ્ણનને પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર સારો એવો મેથીપાક આપે છે. પોલીસકર્માની સખ્તાઈના કારણે કણ્ણન ગુનો કબૂલે છે. કણ્ણન અને પેલા ભૂવા પર કાનૂની કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે. બંનેને છ મહિના માટે સખત કેદની સજી થાય છે.

■ MULTIPLE CHOICE QUESTIONS [MCQs] ■

III Complete the statements by choosing the correct option from those given below: [Textbook Page 43-44]

[નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી, વિધાનો પૂરાં કરો.]

1. Kannan suggested to Thayi to go to a ____.

- (a) gynaecologist
- (b) oncologist
- (c) physician
- (d) paediatrician

2. Thayi considered doctors to be ____.

- (a) burglars
- (b) gossip-mongers
- (c) liars
- (d) swindlers

3. Kannan narrated the frightening story of his ____ to Thayi.

- (a) uncle
- (b) niece
- (c) wife
- (d) child

4. The holy man who arrived at Thayi's house had ____.

- (a) an ash-smeared face and flaming eyes.
- (b) a pale yellow face and dull eyes.
- (c) a nude face and bright eyes.
- (d) a simple face and flaming eyes.

5. The holy man commanded Thayi to put her _____ in the pot.
(a) head
(b) clothes
(c) jewels
(d) bangles
6. The holy man advised Thayi to keep the pot closed for _____.
(a) five months
(b) two months
(c) four months
(d) three months
7. A fortnight after Thayi's treatment by the holy man, Kannan went to the coconut garden to mark the tree _____.
(a) with fruits
(b) affected by pest
(c) with no leaves
(d) with no fruits
8. The constable told Kannan that the inspector had called him to _____.
(a) drive out a devil from his wife's body
(b) help him solve a case
(c) plant the coconut seedlings
(d) answer a new queries
9. Kannan and brother-in-law had sold Thayi's jewels for _____ rupees.
(a) thirty eight
(b) thirty five
(c) thirty six
(d) thirty seven

Answers:

1. – (c); 2. – (d); 3. – (b); 4. – (a); 5. – (c); 6. – (d); 7. – (b); 8. – (c);
9. – (c).

4

BACHCHA LIEUTENANT

— Manohar Malgonkar

■ लेखक / कृतिपरिचय ■

मनोहर मलगोन्कर (1913-2010)नो जन्म बोलगाम जिल्हाना जगलबेड़ा गांममां थयो. उतो. तेमणे बोग्ये युनिवर्सिटीमांथी स्नातकनी पदवी मेणवी उती. त्यारभाद तेओ भारतीय सैन्यमां जोड्या अने मराठा लाईट हॉन्कन्ट्रीमां लेफ्टनन्ट-कॉलना होश सुधी पहांच्या. तेओ संसदीय गृटळी पश्च लड्या उता. तेमना मोठा भागना साहित्यसर्जनमां भारतना स्वातंत्र्य संग्राम अने आजाई कोलममां जुदा जुदा विषयो पर लेखनकार्य कर्यु. तेमना लेखो भारतना जाणीतां वर्तमानपत्रोमां प्रसिद्ध थता. जेवा के "The Statesman" अने "Deccan Herald". तेमना मोठा भागना पुस्तको भारतमां ओरिएन्ट प्रेसरबेक्स अने इपा प्रेसरबेक्स द्वारा प्रकाशित करवामां आव्यां छे. तेमणे घडी बधी नवलकथाओ लभी छे, जेमां "Distant Drum" (1960), "A Combat of Shadows" (1962), "A Bend in the Ganges" (1964) अने "The Devil's Wind" [on the life of Peshwa Nana Sahib] (1972) मुख्यत्वे छे. तेमना टूकी वाताना संग्रहोमां "A Teller of Tales", "A Toast in Warm Wine and Other Stories" (1974), "Bombay Beware" (1975) अने "Rumble-Tumble" (1977) मुख्यत्वे छे.

प्रस्तुत वातानी पश्चाद्भुमिका बीज विश्वुद्धनो समय छे. जपाने बर्मा (भ्यानमार) पर आक्रमण कर्यु उतु. ऐ समय उतो 1942नु वर्ष. जपानी सैन्य ब्रिटिश सरकारने त्यांची काढी मूकवा मांगतु उतु. 1943नी सालमां संयुक्त दणोंचे पश्चिम बर्माना सागरतटना प्रदेशनो कबज्जो करवानो प्रयत्न कर्यो. ब्रिटिश लश्करमां सेवा आपता भारतीय सैनिकोंचे जपानना लश्कर सामे युद्धमां भाग लीधो. वातानु घटनात्तर ओगणीस वर्धना "बच्या" लेफ्टनन्टने आवरी ले छे. "बच्या"नो अर्थ बाणक थाय. बर्माना झंगलमां छुपायेला जपानी सैनिकोनी हिलयालनी माहिती मेणववा जमादार तुकाराम शिंदे अने हवालदार रंगाने मोकलवामां आवे छे. तुकाराम ज्वना जोभमे जपानीज लश्करी दुकी क्यां छुपाई छे अने तेमनी पछीनी गतिविधि शु रहेशे तेनी रजेरज माहिती एकी करे छे. छायांचीमां पाण्या फरतां घडी समय लागतां लेफ्टनन्ट विल्सन ("बच्या" लेफ्टनन्ट) पोतानी साथे बीज बे सैनिकोने लઈने नीकणी पडे छे. रस्तामां जमादार शिंदेनो भेटो थाय छे, परंतु शिंदे तेमने येतवे ते पहेलां अनाहोनी बनी जाय छे.

■ ભાગ્યા લેફ્ટનાન્ટ ■
 ■ વાતાવરણ સારાંશ ■

બીજા વિશ્વપુરુષમાં પુરોપમાં હિટલરની આજી પ્રવર્તતી હતી. વાવાડોડાની માફક પુરોપના એક પછી એક દેશને હિટલરનાં નાજીદળો પમરોળતાં હતો. એવી જ સ્થિતિ એણિયા ખંડની હતી. જ્યાનની લશ્કરી મહત્વકાંદ્ધાઓ નિર્દેશ બની ગઈ હતી. પરિ હાર્દિકમાં અમેરિકન હવાઈડાનો મહાવિનાશ તેનું સખળ ઉદાહરણ હતું.

જ્યાને 1942માં બમાર (ખ્યાનમાર) પર આકમણ કર્યું. તેના લશ્કરનો ઉદ્દેશ્ય બ્રિટિશ સરકારના બમાંમાંથી મૂળિયાં ઉભેડી નાંખવાનો હતો. 1943ની સાલમાં સંયુક્ત દળોએ દરિયાકાંડાના એરકન પ્રાંત (દાલનું રાખીન રાજ્ય) પર પોતાનું પ્રભુત્વ દર્શાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો. એરકન પ્રાંત પશ્ચિમ બમાંમાં આવેલ છે. બ્રિટિશ ભારતીય દળમાં સેવા આપતા ભારતીય સેનિકોએ આ યુદ્ધ સંગ્રહમાં ભાગ લીધો. પ્રસ્તુત વાતાની ઘટના આ સમયની આસપાસ એરકન જંગલમાં જ આકાર લે છે. આ યુદ્ધ સંગ્રહ શરૂ થયો. તેના બે મહિના પહેલાં જ લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સન પોતાની ફરજ પર હજર થયો હતો. એ સમયે તેની ઉંમર માત્ર 19 વર્ષની હતી. તેણે આ અગાઉ યુદ્ધની ગતિવિધિ કેવી હોય છે તેની કોઈ જ ખબર નહોંતી. "બચ્યા" હિન્ડી શબ્દ છે, જેનો અર્થ થાય છે "બાળક". તેની ઉંમર અને અનુભવના અભાવે લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સનને "બચ્યા" લેફ્ટનાન્ટ કહેવામાં આવતો. તેના દાથ નીચે કામ કરતા ભારતીય સેનિકો તેને "બચ્યા લેફ્ટનાન્ટ" કહેતા. જમાદાર તુકારામ શિંદેનો ઉછેર પશ્ચિમ કણાટકમાં આવેલા નોર્થ કનારાનાં જંગલોમાં થયો હતો. તેથી બમાનાં જંગલોમાં તે ખૂબ જ સરળતા અને સાહજિકતાથી હરીકરી શકતો. પેટ્રોલિંગની કામગીરી માટે લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સન એકલદોકલ સેનિકને જવા માટેની મંજૂરી આપતો નહિ. લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સન ઇન્ટેલિજન્સ ઓફિસર હતો. બીજી તરફ તુકારામ શિંદેનો પેટ્રોલિંગ માટે એકલા જ જવાનો આગ્રહ હતો. તે માનતો કે એકથી વધારે વ્યક્તિ આવી કામગીરી માટે (સવિશેષ જંગલના વિસ્તારોમાં) અનિયતનીય બાબત હતી.

એક સાંજે લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સને જમાદાર તુકારામ શિંદે અને હવાલદાર રંગાને પેટ્રોલિંગ કરવા મોકલ્યા. લશ્કરી ભાખામાં પેટ્રોલિંગનો અર્થ દુશ્મનના મુલકની તપાસ કરી આવવી. શિંદેને આવી જ કામગીરી અર્થે મોકલવામાં આવ્યો હતો. તેમનું કામ જ્યાનાં લશ્કરી ચોકી સોથી નજીકમાં કેટલે દૂર હતી. જ્યાનાં લશ્કરી ચોકીયી એક માઈલનું અંતર રહી ગયા બાદ શિંદેએ એકલા જ આગળ જવાનું કર્યું. રંગાને એ જ જગ્યાએ તેની રાહ જોવાનું કર્યું. લગભગ અડ્ધો માઈલ ગયા બાદ શિંદેની નજીરે જ્યાનીજ ચોકી પડી. પરંતુ એ ટુકડીમાં કેટલા જ્યાનીજ સેનિકો હતા અથવા તેમની પાસે કયાં કયાં પ્રકારનાં અને કેટલાં હથિયારો હતાં એ નક્કી કરી શક્યો નહિ. આ મહિતીની સચ્ચોટતા માટે શિંદેએ એ ઘનથોર જંગલમાં રાત રોકાઈ જવાનું નક્કી કર્યું. જ્યાં રંગા તેની રાહ જોતો હતો તે જગ્યાએ શિંદે પાછો દ્વારા અને તેની યોજના શી હતી એ તેણે રંગાને સમજાવી. યોજના મુજબ, ચોકીમાં પાછો ફરીને રંગા લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સનને જાણાવશે કે વિગતવાર ચુપ્પ માહિતી લઈને બીજા દિવસની સાંજે શિંદે પાછો દરશે. પછો હાતાં પહેલાં એક મુળમાંથી ઉખડી ગયેલા મોટા જાડની પાછળ પેટ સરકતો પહોંચ્યો ગયો.

અને પોર્જીશન સંભાળી લીધી. આ જાડ જાપાનીઝ ચોકીથી માત્ર પ્રયાસ ફૂટના અંતરે જ પણું હતું. અહીંયાંથી શિંદે ખૂબ જ સહેલાઈથી દુશ્મનદળની હિલચાલનું નિરીક્ષણ કરી શકશે. સવારમાં શિંદેએ જોયું કે લગભગ વીસ જેટલા જાપાનીઝ સૈનિકો રસ્તાની વચ્ચોવચ્ચ છીછરી ખાઈઓ ખોટી રહ્યા હતા. દુશ્મન દળના સૈનિકોને ફસાવવા સુરંગો બિછાવી રહ્યા હતા. આ ખૂબ જ મહત્વની માહિતી હતી. પોતાની કામગીરીની સફળતા બદલ શિંદે પોતાને અભિનંદન આપવા લાગ્યો.

જમાદાર શિંદેને ખબર હતી કે તેણે રંગને એકલાને પાછો મોકલીને લેફ્ટનન્ટના હુકમનો અનાદર કર્યો હતો. આ એક પ્રકારની ગેરશિસ્ત ગણાય, જે લશ્કરમાં અક્ષમ્ય હોય છે. તે જાણતો હતો કે બચ્ચા લેફ્ટનન્ટ તેના પર બરાબર ગુસ્સે થશે. પરંતુ પાછા ફરતી વખતે હવાલદાર રંગો રસ્તામાં ભૂલો પડ્યો. પરિણામે જાપાનીઝ હુમલાખોરે તેને પતાવી દીધો. આમ, લેફ્ટનન્ટ વિલ્સનને શિંદે અને રંગાની કોઈ જ ખબર મળી નહિ અને શિંદેની શું યોજના હતી એ પણ જાણવા મળ્યું નહિ. બપોરના સમયે પોતાની સાથે બે જવાનોને સાથે લઈ લેફ્ટનન્ટ વિલ્સન ચાલી નીકળ્યો. તેના માટે એ જાણવું અત્યંત આવશ્યક હતું કે સૌથી નજીકમાં જાપાનીઝ ચોકી કેટલે દૂર હતી. આ તરફ શિંદે પોતાની જગ્યાએ છુપાઈ રહ્યો હતો. ત્યાંથી તેણે લીલા રંગના પોશાકમાં ત્રણે માણસોને તેની દિશામાં આવતા જોયા. તેઓ એ દિશામાં આગળ વધી રહ્યા હતા. જાપાનીઝ ચોકી તેમના આવવાના માર્ગમાં સીધી રેખામાં જ હતી. લેફ્ટનન્ટ વિલ્સન આગળ હતો અને બે જવાનો તેની પાછળ હતા. શિંદેએ જડપથી આ લોકોને ચેતવવા જરૂરી હતું. જો લેફ્ટનન્ટ વિલ્સનને સમયસર નહિ ચેતવવામાં આવશે તો જાપાનીઝ સૈનિકોના ઓચિંતા હુમલામાં તે માર્ગ જશે. આગળ શું જોખમ છે તેની બૂમો શિંદેએ પાડી વિલ્સનને ચેતવવા પ્રયાસ કર્યો. આમ કરવામાં તે ક્યાં સંતાયો છે તે જાપાનીઝ સૈનિકોને ખબર પડી ગઈ. બસ, પછી તો પૂછ્યું જ શું? જાપાનીઝ સૈનિકોએ ગોળીબાર શરૂ કરી દીધો. શિંદેએ જાપાનીઝ સૈનિકો તરફ હેન્ડ એનેડ્રસ ફેંકી, પરંતુ દુશ્મન સૈનિકોએ ભારે ગોળીબાર શરૂ કરી દીધો. દુશ્મનની ગોળીઓનો સામનો કરી લેફ્ટનન્ટ વિલ્સન શિંદેને બચાવવા પસી ગયો. જોકે શિંદેએ લેફ્ટનન્ટ વિલ્સનને તેની જિંદગી બચાવવા જંગલમાં છુપાઈ જવા ખરા ભાવથી સલાહ આપી, પરંતુ લેફ્ટનન્ટ વિલ્સને એ તરફ સહેજે ધ્યાન આપ્યું નહિ. તેણે શિંદેને ખબે ઉપાડી દોડવાનું ચાલુ કર્યું, પરંતુ બંને જણા જાપાનીઝ સૈનિકોની ગોળીઓનો શિકાર બન્યા. લેફ્ટનન્ટ બચ્ચાની તેની જિંદગીની આ પહેલી અને છેલ્લી યુદ્ધના મેદાન પરની કામગીરી હતી.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

Page 47 : yelp (યેલ્પ) - ફૂતરાનું બાયરું બનીને ભસવું, દરદથી ચીસ પાડવી; **whine** (વાઇન) - ફૂતરાનો લાંબો રડવાનો અવાજ, કકળાટ; **howl (હાઉલ)** - ફૂતરા, વરુનો લાંબો-મોટો રડવાનો અવાજ; **impulse (ઇમ્પલ્સ)** - આવેશ; **piedog** - નાખણિયાતી ફૂતરો; **fling** - ઘા કરવો, ફેંકવું; **gasping (ગેસ્પિંગ)** - હાંકતું; **surge** - જોરદાર આગળ પસારો; **fragmentary** (ફેગમેન્ટરી) - વિભાજિત, ટુકડાના સ્વરૂપમાં;

Page 48 : imminent (ઇમિનન્ટ) - નજીકના ભવિષ્યમાં બનનારું; **instantaneous**

(ઇન્સ્ટન્ટેનિઅસ) - એક કાળમાં, પલભરમાં થતું; **hail of bullets** - ગોળીઓની વર્ષા; **rangroot** કરવું; **abruptly** (અબરપ્લાની) - અચાનકપણે; **cautiously** (કોશસૂલી) - સાવયેતીપૂર્વક; **prone** (પ્રોમ) - અધોમુખ, જમીન પર સપાટ પેલું; **munch** (મંચ) - ચાવવું; **alternatively** (ઓપ્રેસિવ) - કઠાર થાય તેવું, ઉકળાટ-બફારાવાળું; **stingy** (સ્ટિંજ) - કંજૂસ, માણીયૂસ; દેખી; **snap** (સ્નેપ) - એકદમ અવાજ સાથે કરડવું, ભસવું; **bewildered** (બિવાઈફાડી) - મુશ્કેલું; **participant** (પાર્ટિસિપન્ટ) - માં ભાગ લેનાર; **hamlet** - નાનું ગામદું; **bend** - વળાંક; **longingly** - જંખનાપૂર્વક;

Page 49 : cloying (કલોઇંગ) - બેસ્વાદ; **tepid** (ટેપિડ) - નવશેરું; **extravagantly** (એક્સ્ટ્રવેગન્ટલી) - ઉડાઉ રીતે; **gurgling** (ગર્ગલિંગ) - પાણીના જેવો ખળખળ અવાજ; **gulp** - ઘૂંટડો; **accomplished** (અકમલીકૃત) - સિદ્ધહસ્ત; **bespectacled** (બિસ્પેક્ટેડ) - ચશ્માયુક્ત; **adam's apple** - હેડિયો, કંઠમણિ; **clash** (કલેશ) - અથડામણ;

Page 50 : capture (કેપ્ચર) - યુદ્ધમાં બંદીવાન બનાવવું; **intelligence** (ઇન્ટેલિજન્સ) - લશકરી હિલચાલને લગતી ગુપ્ત માહિતી; **telltale** - ઉટપટાંગ વાતો કરનાર; **desperate** (ડિસ્પરેટ) - ઝનૂની, અપતિરોધ; **sounding hurt** - દુઃખી જણાતો; **daze** - બાવરાપણું; **sniper** (સ્નાઈપર) - હુમલાખોર; **crawl** (કોલ) - પેટ સરકતાં ચાલવું; **under-growth** - મોટાં વૃક્ષોની નીચે ઊગતાં નાનાં ઝાડવાં; **stretch** (સ્ટ્રેચ) - જમીનનો પડ્ડો; **snag** - ખામી, ખોટકાઈ જવું તે;

Page 53 : unshaven - દા�ી કર્યા વગરનું; **contorted** (કન્ટોર્ડ) - વાંકોચૂકો થયેલો, મરડાયેલો; **grin** - દાંતિયા કરવા; **bren** (બ્રેન) - હલકા વજનવાળી ઝડપી યાંત્રિક બંદૂક; **in one go** - એકી સાથે; **booby trap** - સ્પર્શ કરતાં સ્કોટ થાય એવી રીતે મૂકેલી કોઈ નિરુપદવી વસ્તુ, આવી રીતે વસ્તુ ગોઠવવી; **mines** - સુરંગો; **fascinate** (ફેસિનેટ) - આકર્ષણું; **undisturbed** (અન્યુડિસ્ટર્ડ) - શાંત; **foxhole** (ફોક્સહોલ) - અસ્ત્રોના મારાથી બચવા માટેની અથવા બંદૂક કે તોપનો મારો કરવા માટેની ભોંયની અંદરની જગ્યા; **intervening** (ઇન્ટરવિનિંગ) - વચ્ચે નડતું; **ambushy** (એમ્બુશ) - અચાનક છાપો મારવો તે;

Page 54 : craving (ક્રેવિંગ) - જંખના, તીવ્ર ઈચ્છા; **impending** (ઇન્પેન્ડિંગ) - માથે લક્ષ્યતું; **interrogation** (ઇન્ટરરોગેશન) - પૂછપરછ; **peeved** (પિડ) - ચિડાયેલું, ગુસ્સે થયેલું; **frosty** (ફોસ્ટી) - થીજી ગયેલું; **squeaky** (સ્કવીકી) - કર્કશ; **swiping** (સ્વાઈપિંગ) - સખત રીતે મારતો; **furious** (ફ્યુરિઅસ) - કોષિત; **fell limply** - ફેલાં થઈને પડ્યો; **clammy** (ક્લેમી) - ચોંટી જાય એવું ભીનું; **obliterate** (ઓબ્લિટરેટ) - ભૂસી નાંખવું;

Page 55 : deliberate (ડલિબરેટ) - ઈરાદાપૂર્વકનું; **recklessness** (રેકલેસનેસ) -

અવિચારીપણું; **brutal** (બ્રૂટલ) - જંગલી; **desolate** (ડેઝોલેટ) - નિર્જન, સૂધમસામ; **deserted** (ડેર્ઝર્ટડ) - ત્યજી દીધેલું; **smacked** (સ્મેકડ) - હોઠ બચકાર્ય; **fidgety** (ફિજેટી) - બેચેન, અસ્વસ્થ; **irritable** (ઇરિટેબલ) - ચિડાઈ જાય તેવું; **imperative** (ઇમ્પરેટિવ) - અનિવાર્ય; **cocky** (કોક્ક) - ગર્વિષ્ટ, ઉદ્ધત;

Page 56 : **thorough** (થરો) - સંપૂર્ણ, ઉપરછલું નહિ; **squirmed** (સ્કવર્મ) - અમળાયો; **vantage** (વેન્ટેજ) - લાભ, ફાયદો; **in disbelief** - માની ન શકાય તેવું; **ungainly** (અન્ગેન્ન્યાલી) - કુરૂપ, બેડોળ, કંદુંગુ; **dispersed** (ડિસપર્સ્ડ) - છૂટુંછવાયું; **hoarsely** (હોઅર્સલી) - કર્કશપણે; **hurl** - ફેંકવું, ઘા કરવો; **resounding** (રિસાઉન્ડિંગ) - પડવો પડે તેવું; **squirt** (સ્કવર્ટ) - ધાર-દદૂરી ઉડાડવી;

Page 57 : **unaccustomed** (અન્નુઅસ્ક્રુમ્ડ) - થી નહિ ટેવાયેલું; **aghast** (અગાસ્ટ) - હેબતાઈ ગયેલું; **distinctly** (ડિસ્ટિક્ટલી) - સ્પષ્ટ રીતે; **sling** - ખબે ઉપાડવું; **stumble** (સ્ટમ્બલ) - ઠેસ ખાવી; **riddling** - કાણાં પાડી દેતું; **prone** - અધોમુખ, ઉંઘું.

■ SHORT QUESTIONS AND ANSWERS ■

■ ટૂંકા પ્રશ્નોત્તરો ■

- **I** Answer the following questions in brief:
[નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબો આપો.] [Text Book Page No. 58-59]
- 1. What was the mission on which Jamadar Tukaram Shindey and Havaldar Ranga Rao were sent by the newly appointed Bachcha Lieutenant?
(નવી નિમણૂક પામેલા બચ્ચા લેફ્ટનન્ટે જમાદાર તુકારામ શિંડે અને હવાલદાર રંગા રાવને એક કામગીરી માટે મોકલવામાં આવ્યા હતા?)
Ans. The newly appointed Bachcha Lieutenant had sent Jamadar Tukaram Shinde and Havaldar Ranga Rao on a mission. The mission was to find how far down the Taungdaw road the first enemy position was.
(નવા નિયુક્ત થયેલા બચ્ચા લેફ્ટનન્ટે જમાદાર તુકારામ શિંડે અને હવાલદાર રંગારાવને એક ખાસ કામગીરી માટે મોકલ્યા હતા. તોંકો રોડ પર દુશ્મનની ચોકી કેટલા અંતરે આવેલી હતી તે તેમને શોધી કાઢવાનું હતું.)
- 2. Why did Tukaram order Havaldar Rangar Rao to go back to the camp? Why did he decide to continue to stay on the mission?
(શા માટે તુકારામે હવાલદાર રંગા રાવને છાવણીમાં પાછા ફરવાનો હુકમ કર્યો? શા માટે તેણે કામગીરી બાબતે ત્યાં જ રોકાઈ જવાનો નિર્ણય કર્યો?)

Ans. Jamadar Tukaram Shinde ordered Ranga Rao to go back to the camp because Tukaram always preferred to go on a patrol alone. He was a jungle man. He was born and brought up in the jungles of North Kanara in Karnataka. Therefore, to him, there was nothing strange to the Burmese jungles. He could move in them as silently as any animal of the jungle itself. He believed that by taking someone else along was always dangerous. It certainly complicated matters.

(જમાદાર તુકારામ શિંડેએ રંગારાવને છાવણીમાં ફાંચા કરવાનો હુકમ કર્યો. પેટ્રોલિંગની કામગીરી માટે તુકારામ હમેશાં એકલો જ જવાનું પસંદ કરતો. તે જંગલનો માણસ હતો. તેનો જન્મ અને ઉચ્ચે કુષ્ણાંઠકના ઉત્તર કનારાનાં જંગલોમાં થયો હતો. તેથી બમણાં જંગલો વિશે તેને કશું જ અપરિચિત નહોતું. આ જંગલોમાં તુકારામ કોઈપણ પ્રાણીના જેમ જ અવાજ કર્યા વગર ચોલી શકતો. તે માનતો કે પેટ્રોલિંગની કામગીરીમાં કોઈને સાથે રાખવા એ જોખમી બાબત હતી. તેનાથી પરિસ્થિતિ વધારે ગુંઘવાડો પેદા કરતી.)

□ 3. Why were the Japanese digging trenches in the middle of the cart track?

(શા માટે જાપાનીઝ સૈનિકો રસ્તાની વચ્ચે ખાઈઓ ખોડી રહ્યા હતા?)

Ans. Jamadar Tukaram Shinde saw that the Japanese were digging trenches right in the middle of the track. He failed to make out anything initially and wondered what they were up to. But soon, their purpose became apparent to him. They were putting down mines and laying booby trap wires along the track.

(જમાદાર તુકારામે જોયું કે રસ્તાની વચ્ચોવચ્ચે જાપાનીઝ સૈનિકો ખાઈઓ ખોડી રહ્યા હતા. શરૂઆતમાં તો તે કશું સમજ શક્યો નહિ અને આશ્રમમાં પડી ગયો કે તેઓ શું કરવા માંગતા હતા, પરંતુ થોડી જ વારમાં તેમનો હેતુ સ્પષ્ટ થઈ ગયો. જાપાનીઝ સૈનિકો સુરંગો બિંદાવી રહ્યા હતા અને આખાયે રસ્તે સ્પર્શ કરતા વિસ્કોટ થાય તેવી નિરૂપદ્વારી વસ્તુઓ ગોઠવી રહ્યા હતા.)

□ 4. Describe the ruthlessness killing of the dog by a Japanese soldier.

(જાપાનીઝ સૈનિકે ફૂતરાને નિર્દ્યોપણે મારી નાંખ્યો તેનું વર્ણન કરો.)

Ans. Jamadar Tukaram Shinde observed that a dog was tied up to a stake. He was lying quietly in the sun. All of a sudden, the dog began to yelp. He saw that a stocky Japanese soldier clumsily swiped at the dog with a heavy spade. He missed the attack twice which angered the Japanese soldier all the more. Till then, the dog continued his furious yelping. The next time, the Japanese soldier hit him on the skull. The dog fell limply

on the ground. He lay silently twitching for some seconds. Then, he became absolutely silent. The brutal attack on the dog shocked Tukaram. He felt a choking sensation.

(જમાદાર તુકારામે નિરીક્ષણ કર્યું કે બોક કૂતરાને અધીદાર પાછા આપે જાયાની હતો. તુલાનું તે શાંતિથી પડ્યો રહ્યો હતો. અચાનક કૂતરાને ભસવાનું હતું કર્યું. તેણે જોયું કે કૂતરાને અને મજાદૂર બાંધાનો જ્યાનિક સેનિક કંઈગી રીતે પાવડા વડે કૂતરાને સખત રીતે મારવા માંગ્યો. એ લાગ તે મૌખિક નિશાન ચૂકી ગયો. તેનાથી તે વધારે ગુરુસે થઈ ગયો. પછીથી જ્યાનિક સેનિક કૂતરાની ખેંચી પણ પાવડો ફટકાયો. કૂતરો ઠગલો થઈને નીચે પડ્યો. જમીન પર કૂતરો શોઢાસ સેકાં પૂર્ણો અભિજ્ઞાન રહ્યો અને પછી બિલકુલ શાંત પડી ગયો. કૂતરા પરના આ પાશવી હુમલાથી તુકારામને આંગંકી લાગ્યો. તેને લાગ્યું કે તેનો શાસ હુંધાવા લાગ્યો હતો.)

□ 5. What did Lt. Wilson do when Jamadar Tukaram and Havaldar Ranga Rao did not return?

(જ્યારે જમાદાર તુકારામ અને હવાલદાર રંગારાવ પાછા કર્યા નહિં ત્યારે લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સન શું કર્યું?)

Ans. Lieutennt Wilson was nervously and angrily biting his nails. He had waited from early morning for the return of his two scouts. As the day wore on, he became more restless. At midday, he decided to go on a patrol. For that he ordered his Subedar to arrange for two jawans who would accompany him on patrolling.

(અસ્વસ્થપણે લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સન પોતાના નાખ દાન વડે કાપી રહ્યો હતો. વહેલી સવારથી તે તેના બે જવાનોના પાછા આવવાની રાહ જોતો બેકો હતો. આ બે જવાનો હતા જમાદાર તુકારામ અને હવાલદાર રંગા રાવ. જેમ જેમ દિવસ વધતો ગયો તેમ તેમ તે વધારે અસ્વસ્થ બની ગયો. બપોરના સમયેતે બે નક્કી કર્યું કે તે પોતે જ પેટ્રોલિંગ માટે રવાના થશે. તેણે તેના સુબેદારને બે જવાનોને તૈયાર કરવાનો હુકમ કર્યો. આ બંને જવાનો લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સન સાથે પેટ્રોલિંગમાં જશે.)

□ 6. What did Jamadar Tukaram do to save the Bachcha Lieutenant from getting trapped in the Japanese trap?

(લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સન જ્યાનિક સેનિકોએ બિછાવેલી જગમાં ન ફસાય તેના માટે જમાદાર તુકારામે શું કર્યું?)

Ans. Jamadar Tukaram saw three men in olive green uniform walking along the track where the Japanese had spread mines. It was a death trap for Lieutenant Wilson and his two jawans. It was quite incredulous for Jamadar Tukaram. The three men were approaching the death trap. To avoid the disaster, and to save Lieutenant Wilson's life, Jamadar Tukaram

shouted at the top of his voice, warning them to stop as there was an ambush in wait for them.

(જમાદાર તુકારામે ઓલિવ રંગના લીલા ગણવેશમાં ત્રણ માણસોને જે રસ્તા પર જ્યાનીજ સૈનિકોએ સુરંગો પાથરી હતી એ રસ્તે આવતા જોયા. લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સન અને તેના બે લખકરી જવાનો માટે આ વાત મોતના મુખમાં જવા બરાબર હતી. જમાદાર તુકારામના માન્યામાં આ આવ્યું નહિં. જરૂરોય જણા ધીમે ધીમે મોતના મુખ ભાણી જઈ રહ્યા હતા. આ આપત્તિ ટાળવા અને લેફ્ટનાન્ટ વિલ્સનની જિંદગી બચાવવા જમાદાર તુકારામે ખૂબ જ ઉંચા અવાજે બૂમ પાડી તેમને આગળ ન વધવાની ચેતવણી આપી. તેમને જ્યાનીજ સૈનિકોની છાપો મારવાની શક્યતાની ચેતવણી આપી.)

□ 7. Describe the brave act of the Bachcha Lieutenant after seeing Jamadar Tukaram hit by bullets.

(જમાદાર તુકારામ ગોળીઓથી વીંધાઈ ગયો એ દર્શય જોયા બાદ બચ્યા લેફ્ટનાન્ટના બહાદુરીભર્યા કૃત્યનું વર્ણન કરો.)

Ans. After being warned by Jamadar Tukaram, Lieutenant Bachcha and his two jawans fell on the ground. From there they watched Jamadar Tukaram attacking single-handedly the Japanese position. Though Tukaram's body was riddled with bullets, he shouted at Lt. Wilson, asking him to go back. Despite this, Tukaram threw a grenade at the enemy trenches. Then, Jamadar Tukaram fell down. Seeing this, the Bachcha Lieutenant rose to his feet and ran madly in the midst of the volley of bullets. He picked up Jamadar Tukaram Shindey. Yet, Jamadar continued shouting to warn his superior. The Bachcha Lieutenant picked up Jamadar, slung him across his shoulder and ran. He fell, rose to his feet and ran. This happened repeatedly. At last, the Bachcha Lieutenant fell to the bullets of the enemy. It was an act of bravery, dare-devilry carried out to save the life of an army personnel of an inferior cadre. It was an exemplary act of army discipline, too.

(જમાદાર તુકારામે ચેતવ્યા બાદ લેફ્ટનાન્ટ બચ્યા અને તેના બે સાથીદારો જમીન પર તેમના પેટ પર સૂઈ ગયા. ત્યાથી તેમણે જોયું કે જમાદાર તુકારામ એકલા હાથે જ્યાનીજ છાવણી પર હુમલા કરતો હતો. ગોળીઓથી તુકારામનું શરીર વીંધાઈ ગયું હોવા છતાં લેફ્ટનાન્ટ બચ્યાને પાછા જતા રહેવાની ચેતવણી આપવા બૂમો પાડતો હતો. તેણે દુષ્મનની ખાઈઓ પર હેંડ ગ્રેનેટ્સ પણ ફેંક્યા. ત્યારબાદ જમાદાર તુકારામ જમીન પર ફસડાઈ પડ્યો. આ જોઈને લેફ્ટનાન્ટ બચ્યા ઉભો થયો અને ગોળીઓના પરસાદની વચ્ચે પાગલની જેમ દોડવા લાગ્યો. તેણે જમાદાર તુકારામને ઉંચકી લીધો. તેમ છતાં પણ તુકારામે પોતાના ઉપરી અધિકારીને ચેતવા બૂમો પાડતો રહ્યો. બચ્યા લેફ્ટનાન્ટે જમાદાર તુકારામને

ગુંગડી પોતાના ખલ્બા પર નાંખ્યો અને દોડવા લાગ્યો. તે પડી ગયો, ફરીથી બેઠો થયો અને દોડવા લાગ્યો. આ વારંવાર બન્યું. છેવટે બચ્ચા લેક્ટનાન્ટ દુષ્મનની ગોળીઓથી વિંધાઈ ગયો. પોતાનાથી ઉત્તરતા હોદાના લશ્કરના જવાનને બચાવવા માટે આ બાધાદુરીભર્યું કૃત્ય હતું. તેને લશ્કરની રિસ્ટનું ઉદાહરણીય કૃત્ય ગણી શકાય.)

■ SHORT NOTES ■

■ ટૂંકનોંધો ■

II Write short notes on the following: [Text Book Page No. 59]

[નીચેના પર ટૂંકનોંધ લખો.]

- 1. Jamadar Tukaram Shinde
- 2. Bachcha Lieutenant

1. Jamadar Tukaram Shinde:

Ans. Tukaram Shinde is an Indian soldier serving in the British Indian Army. He is posted in the Arakan jungles of Burma. He was born and brought up in the jungles of North Kanara in Karnataka. Therefore, there is nothing strange to him in the Burmese jungles. His familiarity with the jungle life stands him in good stead. Lieutenant Wilson sends Jamadar Tukaram and Havaldar Ranga Rao on patrol duty. Their mission is to find out the nearest Japanese post. Jamadar Tukaram always prefers to go alone on a patrol duty. He believes that taking someone else along is always dangerous. It certainly complicates matters. Therefore, Shindey decides to go alone. Half a mile up, he finds the Japanese post. But he is not able to make out the number of enemy soldiers in the squad or their weapons. In order to have authentic and reliable information, he decides to stay on for the night. Infact, Shinde and Havaldar Ranga Rao are to return to the camp and apprise their boss, Lt. Bachcha. Shindey's decision is clearly a breach of order, an act of indiscipline. Meanwhile, Shinde stays overnight and before dawn, he finds himself hardly fifty yards from the Japanese post. In the clear daylight, Shindey finds that there are about twenty soldiers in the enemy camp. They are digging trenches. Because of their inordinate delay Lt. Wilson takes two jawans and goes out on patrol. From his hideout, Shindey sees three men in olive green walking in the direction of the Japanese post. Shindey, without any loss of time, warns his Bachcha

Lieutenant to go back. In doing so, Shindey reveals his presence. The Japanese soldiers open fire at him. Lieutenant Bachcha ignores Shindey's exhortations and sacrifices his life to rescue Shindey whose body is also bullet-ridden.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

familiarity (ફિમલિએરી) - પરિચિતતા; **stands him in good stead** - ખૂબ મદદરૂપ બને છે; **post** - છાવણી; **complicate** (કોમ્પલિકેટ) - ગુંચવી નાંખવું; **make out** - તારણ પર આવવું; **authentic** (ઓથેન્ટિક) - આધારભૂત; **apprise** (અપ્રાઇઝ) - માહિતગાર કરવા; **breach** - ભંગ; **trenches** (ટ્રેન્ચ્સ) - ખાઈઓ; **hideout** - સંતાઈ રહેવાની જગ્યા; **reveal** (રિવિલ) - છતું કરવું; **superior** - ઉપરી અધિકારી; **exhortation** (એક્ઝોર્ટેશન) - લાગણીપૂર્વક ચિંતા દર્શાવવી; **rescue** (રેસ્ક્યુ) - બચાવી લેવું; **bullet-ridden** - ગોળીઓથી વીંખાઈ ગયેલું.

□ 1. જમાદાર તુકારામ શિંદે :

તુકારામ શિંદે ભારતીય સૈનિક છે, જે બ્રિટિશ ઇન્ડિયન આર્મ્સમાં સેવાઓ આપે છે. હાલમાં તે બમનિા અરેકન જંગલોમાં નિમણૂક પામેલો છે. તેનો જન્મ અને ઉછેર કણાટકના ઉત્તર કનારાના જંગલોમાં થયેલો. તેથી બમનિા જંગલોમાં તેને કશુંય અપરિચિત લાગતું નથી. વન્યજીવનની તેની પરિચિતતા તેને બમનિા જંગલોમાં ખૂબ જ મદદરૂપ થઈ પડે છે. લેફ્ટનન્ટ વિલ્સન જમાદાર તુકારામ અને હવાલદાર રંગારાવને પેટ્રોલિંગ જ્વાટી પર મોકલે છે. જાપાનીઝ ચોકી સૌથી નજીક કેટલા અંતરે છે એ તેમને શોધી કાઢવાનું છે. જમાદાર તુકારામ પેટ્રોલિંગની કામગીરીમાં હમેશાં એકલા જ જવાનું પસંદ કરે છે. અન્યને સાથે રાખવા એ હમેશાં જોખી હોય છે. તેનાથી સમગ્ર મામલો ગુંચવાઈ જાય છે. તેથી શિંદે એકલા જ આગળ જાવનું નક્કી કરે છે. અડધો માઈલ આગળ જતાં તેની નજરે જાપાનીઝ ચોકી પડે છે, પરંતુ છાવણીમાં કેટલા સૈનિકો છે અને કેવાં શસ્ત્રો તેમની પાસે છે એ નક્કી કરી શકતોન નથી. આધારભૂત માહિતી મેળવવા તે રાત જંગલમાં જ રોકાઈ જવાનું નક્કી કરે છે. હકીકતમાં જમાદાર શિંદે અને હવાલદાર રંગા રાવ પોતાની છાવણીમાં પાછા ફીર તેમના ઉપરી અધિકારીને આ બધી બાબતોથી વાકેફ કરવાના હોય છે. શિંદેનો નિર્ણય સ્પષ્ટ રીતે હુકમનો ભંગ છે, શિસ્તભંગ પણ ગણી શકાય. આ દરમિયાન શિંદે રાત રોકાઈ જાય છે અને પ્રભાત થતાં પહેલાં તેને ઘ્યાલ આવે છે તે પોતે જાપાનીઝ છાવણીથી માંડ પંચાસેક વાર દૂર છે. દિવસના અજવાણામાં તેને ખબર પડે છે કે જાપાનીઝ છાવણીમાં લગભગ વીસેક સૈનિકો છે. તેઓ ખાઈઓ ખોઈ રહ્યા છે. શિંદેના અક્ષમ્ય વિલંબના કારણે લેફ્ટનન્ટ વિલ્સન બે જવાનો સાથે પેટ્રોલિંગ માટે નીકળી પડે છે. પોતાને સંતાવાની જગ્યાએ શિંદે જુએ છે કે ત્રણ માણસો

ઓલિવ શ્રીન ગણવેશમાં જપાનીઝ ચોકી, તરફ જઈ રહ્યા છે. પણ નોંધ વિલંબ કર્યું વગર રહ્યે તેના બચ્ચા લેફ્ટનન્ટને જંગલમાં જતા રહેવાનું કહે છે. આમ કરવામાં જપાનીઝ સૈનિકો સમૃદ્ધિની હજરી છતી થઈ જાય છે. જપાનીઝ સૈનિકો શાંટે પર ગોળીબાર કરે છે. લેફ્ટનન્ટ વિલંબ શાંટેની ચેતવણી અવગાણે છે અને શાંટે બચ્ચાવવા પોતાનું બલિદાન આપે છે. શાંટેનું શરીર ગોળીઓથી વીધ્યાઈ જાય છે.

□ 2. Bachcha Lieutenant:

Ans. Bachcha Lieutenant or Lieutenant Wilson is a bespectacled, fair haired, thin young man with a large adam's apple. He is nineteen years old and he has not seen any action so far. He reads poetry. He doesn't drink or smoke or use swear words. He looks serious at all times. As such, he is unlike any officer. Everyone calls him the Bachcha Lieutenant. Lieutenant Wilson sends Jamadar Shindey and Havaldar Ranga Rao on patrol duty. Their mission is to find out the nearest Japanese post. As events take queer turn Bachcha Lieutenant remains fully ignorant of their plan. They are expected to return the same day. They fail to do so. It is outright, a disobedience of superior's disorder. There has been an inordinate delay in their return. On the other hand, it is imperative for Lieutenant Wilson to find the nearest Japanese post. Hence he takes two jawans with him and goes out on patrol. From his hideout Shindey sees Bachcha Lieutenant with two jawans walking in the direction of the Japanese post. Shindey realises the gravity of the situation. He has to act quickly. If Bachcha Lieutenant is not warned in time he would be killed by the Japanese soldiers in an ambush. He shouts at Lt. Wilson about the danger lying ahead. In doing so, Shindey reveals his own presence. The Japanese open fire at him. He hurls grenades at the Japanese soldiers. They retaliate with heavy firing. Lieutenant Wilson is indeed, trapped in the volley of firing. Yet, he moves ahead to rescue Shindey. Shindey's repeated warnings are ignored by Lt. Wilson. He picks up wounded Shindey on his shoulders and begins to run. It is, indeed a tragic irony that both want to rescue each other, but both fall to the bullets of the Japanese soldiers. This is Bachcha Lieutenant's first and his last action in war.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

bespectacled (બીસ્પેક્ટેડ) હાથમાંધારી; **adam's apple** - જીવિતો, કંઠમણિ;
swear words - અપશબ્દો; **queer** (ક્વિઅર) - વિચિત્ર; **inordinate delay** (ઇનઓડિનેટ) - અક્ષમ્ય વિલંબ; **imperative** (ઇમ્પરેટિવ) - અનિવાર્ય; **hideout** - સંતાવાની જગ્યા; **gravity** (ગ્રેવિટી) - ગંભીરતા; **ambush** (એમ્બુશ) - છાપો મારવો; **reveal** (રિવિલ) - છતું કરવું, જગ્યાવી દેતું; **hurl** (હર્લ) - ફેંકવું; **retaliate** (રિટેલિઅટ) - વળતો હુમલો કરો; **volley of firing** - ગોળીઓની મારી; **rescue** (રેસ્ક્યુ) - બચાવવું.

□ 2. બચ્ચા લેફ્ટનાન્ટ :

બચ્ચા લેફ્ટનાન્ટ અથવા લેફ. વિલ્સન ચશ્માંધારી સુંદર વાળ ધરાવતો દૂબળો-પાતળો યુવાન છે, જેનો કંઠમણિ મોટો છે. તેની ઉંમર ઓગણીસ વર્ષની છે અને હજુ સુધી યુદ્ધમાં ભાગ લીધો નથી. તે કવિતાનું વાંચન કરે છે. તે દારુ પીતો નથી, ખૂબ્રપાન કરતો નથી અને અપશબ્દો બોલતો નથી. હ્રીકિતમા, અન્ય લશકરી અફસરોથી તે જુદો પડે છે. દરેક તેને બચ્ચા લેફ્ટનાન્ટ કહીને બોલાવે છે. લેફ. વિલ્સન જમાદાર શિંદે અને હવાલદાર રંગા રાવને પેટ્રોલિંગ માટે મોકલે છે. તેમની કામગીરી સૌથી નજીકની જાપાનીજ ચોકી કેટલા અંતરે છે તે શીધી કાઢવાનું છે. ઘટનાઓ વિચિત્ર વળાંક લે છે. લેફ. વિલ્સન તેમની યોજનાઓથી તદ્દન અજ્ઞાત રહે છે. શિંદે અને રંગા રાવ એ જ દિવસે પાછા ફરવાના છે, પરંતુ અવું બનતું નથી. આ બાબત ઉપરી લશકરી અધિકારીના હુકમનો ધરાર ભંગ છે. તેમના પાછા ફરવામાં અક્ષમ્ય વિલંબ થઈ ગયો છે. બાજુ તરફ જાપાનીજ ચોકી કેટલે અંતરે છે તે જાણવું ખૂબ જ આવશ્યક છે. તેથી બે જવાનોને લઈને તે પોતું જ પેટ્રોલિંગ કરવા નીકળી પડે છે. સંતાવાની જગ્યાએથી શિંદે લેફ. વિલ્સનને બે જવાનો સાથે જાપાનીજ ચોકીની દિશામાં આવતા જુએ છે. શિંદેને પરિસ્થિતિની ગંભીરતા સમજાઈ જાય છે. તેણે જડપથી કામગીરી કરવી પડે. જો બચ્ચા લેફ્ટનાન્ટને સમયસર ચેતવામાં આવશે નહિં તો તે માર્યો જરૂર. આગળ શું જોખમ છે એ બાબતે ચેતવણી આપવા શિંદેએ લેફ. વિલ્સનને બુમો પાડી. આમ કરવામાં જાપાનીજ સૈનિકોને શિંદેની હાજરીની ખબર પડી જાય છે, જાપાનીજ સૈનિકો તેની સામે ગોળીબાર કરે છે. શિંદે તેમના તરફ હેન્ડ ગ્રેનેઝસ જીકિ છે. તેઓ તેના પર ગોળીઓની વર્ષા કરે છે. આ ભાજુ લેફ. વિલ્સન પણ ભારે ગોળીબારની વચ્ચે ફસાડો છે, છતાં શિંદેને બચાવી લેવા આગણ વધે છે. શિંદે વારંવાર લેફ. વિલ્સનને જંગલમાં છુપાઈ જવાની ચેતવણી આપે છે. ઘવાયેલા શહીદને ખબે ઉપાડી દીઠે છે. ખરેખર કરુણ વકોક્લિ એ છે કે બંને જાણાં અસ્ક-બીજાને બચાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે અને બંને જાપાનીજ સૈનિકોની ગોળીઓના શકાર બને છે. લેફ્ટનાન્ટ બચ્ચાની યુદ્ધમાં આ પહેલી અને આખરી કામગીરી હતી.

■ MULTIPLE CHOICE QUESTIONS [MCQs] ■

III Complete the statements by choosing the correct option from those given below: [Textbook Page 59-61]

[નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી, વિધાનો પૂરાં કરો.]

1. Jamadar Tukaram was on his second campaign in _____.
 (a) China
 (b) Thailand
 (c) Japan
 (d) Burma
2. While on his mission, Jamadar Tukaram had dry chapattis and _____ for his dinner.
 (a) rice
 (b) two large onions
 (c) pickle
 (d) salt
3. Jamadar Tukaram, along with another scout, was sent to find out _____.
 (a) the number of soldiers in the enemy camp.
 (b) the number of ammunitions with the enemy.
 (c) the nearest enemy position.
 (d) whether the enemy had escaped or not.
4. After being ordered by Jamadar Tukaram to go back to the enemy camp, Havaldar Ranga _____.
 (a) remained where he was
 (b) did not follow the orders
 (c) returned to the base camp
 (d) lost his way and got killed.
5. The Japanese soldiers were _____ right in the middle of the Taungdaw track.
 (a) sitting with their rifles
 (b) digging shallow trenches
 (c) making tents
 (d) patrolling

- 6. A Japanese soldier ruthlessly killed a _____.
(a) donkey
(b) horse
(c) dog
(d) camel
- 7. Jamadar Tukaram grimed and smacked his lips because he _____.
(a) killed an enemy soldier
(b) escaped the attack from the enemy
(c) knew exactly where the enemy had drug their position
(d) knew exactly the amount of ammunition the enemy had.
- 8. Lieutenant Wilson _____.
(a) waited for Tukaram to come back the next day.
(b) sent another soldier in search of Tukaram the next day
(c) along with two other jawans decide to retreat
(d) along with two Jawans reached near the Japanese position where Tukaram was hiding.
- 9. After Jamadar Tukaram was shot by the enemy, the Bachcha Lieutenant _____.
(a) picked up the Jamadar, slung him across his shoulder and ran
(b) left the Jamadar dying and ran
(c) went towards the enemy soldiers to kill them.
(d) was frightened and could not reach it.

Answers:

1. - (d); 2. - (b); 3. - (c); 4. - (d); 5. - (b); 6. - (c); 7. - (c); 8. - (d);
9. - (a).

5

270 CRORE HEART BEATS

Amrita Pritam

■ वेष्ट / कृतिपरिचय ■

अमिता प्रितम (1919–2010) ने अढारमी सदीना पंजाबी कवि वारिस शाहजामूल्य संबंधी लघेल वेष्ट शोकगीत माटे सौथी वधारे याद करवामां आवे छे. भारतना भागला समये खेलायेली खूननी हौणी अंगेनी पीड़ा जेमां वजस उरवामां आवी छे. नवलकथाकार तरीके तेमनी सौथी वधु नोंपपात्र कृती हती “पिंजर” [“The Skeleton”] (1950) जमां तेमण्हा पुरोनु यादगार पात्र सज्यु हतु, जे स्त्रीओ सामेनी हिंसानु प्रतीक बनी रह्यो. आ नवलकथा परथी 2003मां “पिंजर” नामनी सफण फिल्मनु निर्माण थयु हतु. हिंदुस्तानना भागला बाद तेणी लाहोरथी स्थगांतर करी दिल्ही आव्या. पाकिस्तानना ए समयना समकालीन साहित्यकारो जेवा के मोहनसिंह अने शिवकुमार बटाल्ही करतां अमृता प्रितम पाकिस्तानमां पश्च वधारे लोकप्रिय हतां.

पंजाबी साहित्यमां ते समयना सौथी वधारे समर्थ साहित्यकार तरीके जाणीता अमृता प्रितमने 1956मां साहित्य अकादमी एवोई अनायत थयो. आ बहुमान भेळवनार तेओ सहु प्रथम भारतीय स्त्रीसाहित्यकार हतो. तेमनी कृति “Message” माटे तेमने आ एवोई अनायत करवामां आव्यो हतो. त्यारबाद 1982मां तेमनी कृति “The Paper and the Canvas” माटे भारतनु सर्वोच्च साहित्यिक बहुमान अनायत थयु – भारतीय ज्ञानपीठ एवोई.

आ उपरांत भारत सरकारे तेमनु “पद्मश्री” (1969) अने “पद्मविभूषण” (2004) था तेमनी साहित्यिक सिद्धिओनु सन्मान कर्यु छे. अं४ वर्षे तेमने सौथी उच्च साहित्यिक सन्मानथी सन्मानित करवामां आव्या. आ बहुमान हतु – “Sahitya Akademi Fellowship”. तेमनी आत्मकथा “Revenue Stamp” 1976मां प्रसिद्ध थई हती.

प्रस्तुत वार्ता पीठ-जबकार (flashback technique) टेक्निकनी मददथी वर्णविवामां आवे छे, जेमां सुरेखा नामनी कोडभरी कन्यानी भावनात्मक बंधनथी तेनी मुक्तिनी यात्रा वर्णविवामां आवी छे. वार्तामां लेखिकाए मंगलसूत्रनो प्रतीक तरीके आबेहूब उपयोग कर्यो छे. प्रशालीगत रीते मंगलसूत्र मात्र एक घरेणु नथी, परंतु स्त्रीना भावनात्मक ज्ञवन अने सामाजिक सुरक्षानु धोतक बनी रहे छे. वार्ताना शीर्षक द्वारा लेखिका वार्ताना कथावस्तुनु इपकात्मक परिमाण २४३ करे छे, जे वार्तानी नायिकाना व्यक्तित्वनी मानसिक बणकटताना नवा आयामो २४३ करे छे. वार्तानी समजवा साहित्यिक सुरुचि अनिवार्य बनी रहेशे.

■ 270 કરોડ હિંદુયાના ધનકારા ■

■ વાતાવરો સારાંશ ■

પ્રસ્તુત વાર્તા પીઠ-જબકારની પદ્ધતિથી વર્ણવવામાં આવી છે. વાતામાં વાતાની નાયિકા શુરૂઆતની ભાવનાત્મક નિર્ભરતાથી તેની આત્મનિર્ભરતાની કથા વણી લેવામાં આવી છે. ભારતીય પ્રાણાલી પ્રમાણે લગ્નના સાત ફેરા બાદ પતિ પત્નીને મંગલસૂત્ર પહેરાવે છે, જે માત્ર સ્થૂળ કક્ષાને ઓડ ઘરેણું છે. પરંતુ તેનું પ્રતીકાત્મક મૂલ્ય પણ છે. મંગલસૂત્ર પત્ની માટે લગ્નજીવન માટે સ્વર્ગસુખનું પ્રતીક છે અને પતિ તરફથી તેણીના જીવનનિવાહની અફર ખાત્રી છે, પરંતુ પ્રસ્તુત વાતામાં મંગલસૂત્ર પ્રાણાલીગત માન્યતા પરની વકોક્તિ ટિપ્પણી છે. વાતામાં છેતરપિંડી અને વ્યથાને મંગલસૂત્ર સાથે જોડી દ્વારા આવ્યા છે.

સુરેખા સીધીસાઈ કોંકણી છોકરી છે. પિતાની ઈચ્છાની વિરુદ્ધ રાજ નામના મહારાખ્રીય યુવક સાથે લગ્ન કરે છે; રાજ તદ્દન કંગાળ છે. લાગણીઓના ઘોડાપૂરમાં બેંચાઈને સુરેખા સુખી લગ્નજીવનના જંખના કરે છે, પરંતુ શરૂઆતથી જ અમંગળનાં એંધારુ વત્તાય છે. સુરેખા પોતે જ પોતાના માટે મંગલસૂત્ર ખરીદી લાવે છે. આર્થિક ભીસ અનુભવતી સુરેખા સાવ સસ્તું મંગલસૂત્ર ખરીદે છે. જોકે તેણીના માટે તેની કિમત નહિ, પરંતુ તેની સાથે જોડાયેલાં શ્રદ્ધા અને ભાવનાના તાણાવાળાનું મૂલ્ય છે અને ખરેખર મંગલસૂત્રનું આ પ્રણાલીગત મહત્વ ચે અને તેની પ્રતીકાત્મક મહત્તમા છે. તેણીના પિતાનું તેણીના પ્રત્યેનું ઉપેક્ષિત વલણ સમયના પ્રવાહની સાથે નરમ પડે છે. આ સમયે તેણી તેના પિતા સમક્ષ માત્ર એક જ બાબતની વિનંતી કરે છે, અને એ છે તેની મૃત્યુ પામેલી માતાનું મંગલસૂત્ર. પરંતુ કમનસીબી તેનો પીઠો છોડતી નથી. આર્થિક સંકડામણના કારણે તેને એ મંગલસૂત્ર પડ્યા ગિરવી મૂકવું પડે છે. તેના પતિ અને તેમનાં બે બાળકોના ભરણપોષણની જવાબદારી તેના શિરે આવી પડે છે. બીજી તરફ, આર્થિક બેહાલી અને બેકારી તેના પતિ રાજને હતાશાની ગતમાં પડેલી દે છે. પરિણામે, દાઢની લતે ચહેલો કરી શકે છે. પરંતુ ગિરવી મૂકેલું મંગલસૂત્ર તેણી છોડાવતી નથી. પતિના મૃત્યુ બાદ દવે મંગલસૂત્ર શા કામનું અને કોણ પહેરાવે?

શા કામનું અને કોણ પહેરાવે ?
એકલતાની અંધારી ગલીમાં સુરેખા સુતમૂત્રપણે જિંદગી જવે છે, એ સમયે તેની મુલાકાત એક
વિધુર સાથે થાય છે. તેનાં બે સંતાનો છે. તેની સ્વર્ગસ્થ પત્નીનું નકર સોનાનું ભારેખમ મંગલસૂત્ર
તેની પાસે છે. આ મંગલસૂત્ર ત્રણ જગ્યાએથી રિપેર કરેલું છે. શરૂઆતમાં સુરેખા ખચકાટ અનુભવવા
લાગ્યો. તે નિર્ણય કરી શકી નહિ. લાંબા મનોમંથન બાદ તેણેએ વજનદાર મંગલસૂત્ર ધારક કર્યું. પરંતુ
પેલો વિધુર જૂછો નીકળ્યો. સુરેખાએ મંગલસૂત્ર પરત કર્યું. મંગલસૂત્ર ડેકમાંથી ઉત્તારતી વખતે સુરેખાને
તિષ્ઠેટની લામા (બૌદ્ધ ધર્મગુરુ)ના શબ્દો ચાદ આવ્યા. આકાશનો તારો 270 કરોડ વખત ચમક્યા બાદ
મૃત્યુ પામે છે. સુરેખાને પણ એવું જ લાગે છે કે તેનું હદ્ય 270 કરોડ વખત ધબક્યું છે અને હવે
તારાની માફિકત પછીના એકગં જ વધારાના શાસ સાથે તે અટકો જશે. પરંતુ સમય જતાં તેણેને આત્મજ્ઞાન

થયું. એક દિવસ તે સૂર્તિ હતી ત્યારે આમ બન્યું. સુરેખાએ તેનો આત્મવિશ્વાસ પાછો મેળવ્યો. તેની પાછળનું પ્રેરણાબળ લામાની વાત — નવા તારા માટેનો તણખો મૃત તારાની રાખમાંથી જ ઉત્પન્ન થાય છે. નવા જન્મ પામેત્વા તારાની માફક સુરેખા પણ ભૂતકાળના દુઃખદ વરસોના બોજમાંથી મુક્ત બન્ના. બીજે દિવસે સવારે, તે પોતે જ મંગલસૂત્ર લઈ આવી અને પોતાના હાથ વડે જ પહેરી લીધું. મનોમન બોલી કે હવે તેને કોઈ છૂટાછેડા પણ નહિ આપી શકે કે તે પોતે વિધવા પણ નહિ બને. ભૂતકાળના દુઃખદ અનુભવોમાંથી એક સ્વ-નિર્ભર સ્ત્રી તરીકે સુરેખાનો પુનર્જન્મ થયો.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

Page 64 : **frightening** (ફાઈટનિંગ) - ડરાવી મૂકે તેવું; **the end of its count-** ગણતરી પૂરી થવાની તૈયારીમાં, અર્થાત્ હદ્યનો છેલ્લો ઘબકાર; **bloom** (બ્લૂમ) - પાંગરવું; **encompassed** (એન્ક્રિમ્પાસ્ડ) - થી ઘેરાયેલું;

Page 65 : **caste** (કાસ્ટ) - જ્ઞાતિ; **region** (રિજન) - પ્રદેશ; **bead** (બીડ) - મણકો; **acceptable** (એક્સેપ્ટેબલ) - સ્વીકાર્ય; **filial** (ફિલિઅલ) - પુત્ર કે પુત્રીનું—ની પાસેથી મળતું કે મળવું જોઈતું; **widow** (વીડો) - વિધવા; **struggle** (સ્ટ્રગલ) - સંઘર્ષ; **pawn** (પોન) - જિરો મૂકવું; **kept the fire burning at home** - ચૂલો સળગતો રાખ્યો; **wailing** (વેઈલિંગ) - આંકંદ કરતા;

Page 65 : **shrilly** (શ્રિલી) - તીણું, કર્કશ; **reawaken** (રિઅવેકન) - પુનઃ જાગ્રત કરવું; **token** - નિશાની; **deceive** (ડિસીવ) - છેતરવું; **hypocrite** (હિપોક્રિટ) - દંભી; **pocketed** - ચોરી ગયો; **earnings** (અર્નિંગ્સ) - બચત; **ashes** (એશિઝ) - રાખ; **searing** - એકદમ તપેલું, અતિશય ગરમ.

■ SHORT QUESTIONS AND ANSWERS ■

■ ટૂંકા પ્રશ્નોત્તરો ■

□ **I** Answer the following questions in brief:

[નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબો આપો.]

[Text Book Page No. 67]

□ 1. What happened when Surekha removed her mangalsutra? What did she recall then?

(જ્યારે સુરેખાએ ગળામાંથી મંગલસૂત્ર ઉતારી લીધું ત્યારે શું થયું? એ સમયે તેણીએ શું યાદ કર્યું?)

Ans. A widower, who had entered Surekha's life, turned out to be

a cheat. He took away all her earnings. Then, Surekha removed the mangalsutra and put it in her empty hands. At that time she recalled the words of a Tibetan Lama that the heart of a star beats about 270 crore times and then it dies.

(જે વિષુર પુરુષ સુરેખાના જીવનમાં પ્રવેશ્યો હતો તે ગઠિયો નીકળ્યો. સુરેખાની જાતી જ બચત લઈ ગયો. ત્યારબાદ સુરેખાએ ગળામાંથી મંગલસૂત્ર ઉતારી લીધું અને પોતાના ખાલી હાથમાં મૂકી દીધું. એ સમયે તેણીને તિબેટના લામાએ ઉચ્ચારેલા શબ્દો પાછ આવ્યા કે તારો 270 કરોડ વખત ચમકે છે અને પછી મૃત્યુ પામે છે.)

□ 2. Why was Surekha's father against her marriage to Raj?

(શા માટે સુરેખાના પિતા રાજ સાથેના તેણીના લગ્નના વિરોધી હતા?)

Ans. Surekha's father was against her marriage to Raj because she had crossed over the threshold of caste and region. She was Konkani girl, whereas Raj was a Maharashtrian.

(સુરેખાના પિતા તેણીના લગ્નના વિરોધી હતા, કારણ કે લગ્ન કરવામાં સુરેખાએ જ્ઞાતિ અને પ્રદેશનો ઉબરો ઓળંગી ભર્યાદાંબંગ કર્યો હતો. સુરેખા કંંકણી હતી અને રાજ મહારાષ્ટ્રીય હતો.)

□ 3. What were the situations that forced Surekha to pawn her mangalsutra?

(કઈ પરિસ્થિતિઓએ સુરેખાને તેનું મંગલસૂત્ર ગિરવી મૂકવાની ફરજ પાડી?)

Ans. Surekha's irresistible passion for Raj made her overlook all other considerations. Raj was not earning. Those were the days of struggle. It was a long struggle to find employment. Under the circumstances, she had to feed four mouths – she, Raj and their two children. Her extreme pecuniary crisis drove her to pawn her mangalsutra.

(રાજ પ્રત્યેના અપ્તિરોધ્ય આવેશે સુરેખાને અન્ય બાબતો પ્રત્યે આંખળી બનાવી દીધી. રાજ કમાતો નહોતો. એ દિવસો સંઘર્ષના હતા. નોકરી મેળવવી એ લાંબો સંઘર્ષ કરવા બરાબર હતું. આવા સંજોગોમાં તેણીને ચાર જણાનું ભરણપોષક કરવાનું હતું. તે પોતે, રાજ અને તેમનાં બે બાળકો. દારૂણ નાણાકીય કટોકટીએ સુરેખાને તેનું મંગલસૂત્ર ગિરો મૂકવાની ફરજ પાડી.)

□ 4. What was the cause of Raj's death?

(રાજના મૃત્યનું શું કારણ હતું?)

Ans. As Raj was jobless, Surekha took up a job and managed to run the house. It was a long struggle to find employment. The thought that he could not provide for his wife and children pushed him to the

edge of frustration. Desperation and death wish overpowered him. At last, he hit the bottle for which he paid heavily with his life.

(राज कोई काम करतो न होवायी सुरेखा ने नोकरी मेणवी लीधी अनोधरनो कारबार संभागवा लागी, नोकरी मेणवी के एक लांबो संधर्म छातो प्रोतानी पत्ती अने बापकोंतुं ते प्रोते समझप्रेषण करी शकतो नहोतो, ए विचारे तेने उताशामां खड़ली दीपो उताशा अने मृत्युक्षा तेना पर सवार थई गयां। छेवटे दाढ़ना व्यसने तेनी जिंदगीनो भोग लीधो।)

□ 5. Why did Surekha agree to remarry?

(शा आटे सुरेखा पुनर्लग्न करवा संमत थई?)

Ans. After many years of loneliness, Surekha's life took a new turn. A man approached her with two children whose mother had died. The man proposed her to be his children's mother. On the other hand, she thought that her two children would have a father. She thought that she and the widower would fill the void mutually in their children's life. Hence, she agreed to remarry.

(वर्षों सुधी एकलवायुं ज्वन ज्व्या बाट सुरेखामा जिंदगीमां नवो वलांड आयो। अक माणस तेणाने भयो। तेनी साथे बे बाणको उतां, जेमनी भा मृत्यु पामी उती। पेला माणसे सुरेखाने तेनां बाणकोनी भा बनवानो प्रस्ताव तेनी समक्ष २जू क्यों। बीज बाजु तेणीने विचार आयो के तेणीना प्रोतानां बाणकोने पिता भण्शे। तेणीअे विचार्यु के ते पोत अने पेलो विधुर पारस्पारिक रीते तेना बाणकोना ज्वनमां उभा थयेला शून्यावकाशने दूर करशे। आम, तेणीअे पुनर्लग्न माटेनी संमति दशावी।)

□ 6. How was Surekha deceived in her second marriage?

(सुरेखा बीज लग्नज्वनमां केवी रीते छेतराई गई?)

Ans. Very soon Surekha repented her decision of re-marriage. She realised that she had been deceived. The man was a hypocrite. He was neither her husband nor the father of her children. He stole away all her earnings. She, then, disowned him as her husband by removing the mangalsutra.

(योडा समय बाट सुरेखाने पुनर्लग्नना निर्णयनो प्रस्तावो थयो। तेणीने समजाई गयुं के तेणी छेतराई गई उती। पेलो माणस दंभा नीक्यो। ते तेनो ति बे तेणीनां बाणकोनो पिता नहोतो। सुरेखानी ज्यतनी बधी रकम ते चोरी गयो। त्यारबाट तेणीअे तेने पति तरीके नाकबूल क्यों अने तेनुं मंगलसूत्र गणामांथी (उतारी लीधुं।)

7. What did Surekha do at the end of the story? Why?
 (सुरेखा ने वातना अंते शु क्यूँ? शा माटे?)

Ans. After disowning her second husband, Surekha felt like ashes of a fallen star. However, a strange transformation took place in her. Like a new-born star she shed the burden of her dismal and ignominious past sad years of her life. She revived from within. She bought a new mangalsutra and wore it with her own hands. It was a liberation from the crippling burden of human bondage. It was a new beginning for her.

(तेना बीज पतिने नाकबूल फरमाया बाद, सुरेखा खरी पडेला तारानी राखनो अनुभव करवा लागी. परंतु एक विचित्र परिवर्तने तेनामां आकार लीधो. नवा जन्मेला तारानी माफक तेणीअे तेना भूतकाळनां हुःभी वरसोनो उदास अने अपयश अपावे तेवो बोळ घंगेरी नांच्यो. तेणी अंदरची पुनर्जीवित थई. तेणीअे ज्ञते ज नवुं मंगलसूत्र खरीद्यु अने पछेरी लीधु. आगवसंभासां अपावीज बनावी मूळे तेवा बोजामांथी तेणीनी आ मुक्ति छती. छवे तेणी नावी शरुआत करवा भांगती छती.)

■ SHORT NOTES ■

■ दूळनोंधो ■

II Write short notes on the following: - [Text Book Page (No. 67)]

[नीयेना पर दूळनोंध लघो.]

- 1. Surekha's experiences in both her marriages
- 2. The symbolic meaning of mangalsutra in the story

1. Surekha's Experiences in Both Her Marriages:

Ans. Both the marriages of Surekha floundered on a rock. Both were ill-fated. Her first marriage was an outright violation of social milieu. She was a Konkani girl who married Raj, a Maharashtrian. Since she crossed the threshold of caste and region, her marriage was not acceptable to her father. Misery, haplessness and want of everything characterised her first marriage. Raj did not earn anything. Job was difficult to come by. He suffered from guilt consciousness for not being able to provide for his wife and children. He was driven to the edge of frustration. Out of frustration, Raj hit the bottle for which he paid heavily and left Surekha a widow. After some years, a widower entered her life. He pleaded her to be his children's mother. Once again, she wore a mangalsutra. It was a golden

mangalsutra. However, Surekha was soon disillusioned. She realised that she had been deceived. The man, her second husband, was a hypocrite. He was neither her husband nor the father of her children. The most shocking thing for her was that he stole away all her earnings. Thus, unhappiness was writ large in both the marriage for Surekha.

■ GLOSSARY ■

■ શબ્દાર્થ ■

floundered on a rock - ખડક સાથે અફળાઈને તૂટી પડ્યું; **ill-fated** - દુર્ભાગ્યપૂર્જું;
outright - સંપૂર્ણપણે; **violation** (વાયોલેશન) - ભંગ; **milieu** (મીલ્યર) - સામાજિક
પરિસ્થિતિ; **threshold** (થ્રેશોલ્ડ) - ઉંબરો; **region** (રિજન) - પ્રદેશ; **haplessness** - લાચારી;
want - અભાવ; **guilt-consciousness** - ગુનાહિત માનસ; **hit the bottle** - દાડુના રવાડે
ચીર ગયો; **widower** - વિધુર; **disillusioned** (ડિસૂધિલ્યુઝન્ડ) - વિભ્રાંત બની ગઈ; **deceive**
(ડિસીવ) - છેતરવું; **hypocrite** - દંભી; **writ large** - અફર લખાણ;

1. સુરેખાના બંને લગ્નજીવનના અનુભવો :

સુરેખાના બંને લગ્નજીવન ખડક સાથે અફળાઈને છિન્નવિછિન્ન થઈ ગયાં. બંને લગ્ન દુર્ભાગ્યપૂર્જું
નીવડ્યાં. તેણીનું પ્રથમ લગ્ન સામાજિક પરિસ્થિતિનો સંપૂર્ણપણે ભંગ હતો. તેણી કોંકણી યુવતી હતી,
જે મહારાષ્ટ્રીયન યુવકને પરણી. તેના પિતાને તેના લગ્ન સ્વીકાર્ય નહોતા, કારણ કે તેણીએ જ્ઞાતિ
અને પ્રદેશનો મર્યાદાભંગ કર્યો હતો. કંગાળિયત, લાચારી અને દરેક વસ્તુનો અભાવ – આ બધું તેના
પ્રથમ લગ્નમાં હતું. રાજ કશું જ કમાતો નહોતો. નોકરી સહેલાઈથી મળે તેમ નહોતી. પોતાની પત્ની
અને બાળકોનું ભરણપોષણ ન કરી શકવા બદલ તે ગુનાહિત માનસિકતાથી પીડાવા લાગ્યો. તે હતાશાની
ગત્તમાં ધકેલાઈ ગયો. હતાશાના કારણે દાડની લતે ચીર ગયો, જેના માટે તેને મોટી કિમત ચૂકવવી
પડી અને સુરેખાને વિધવા મૂકીને ગયો. થોડાં વરસો બાદ એક વિધુર સુરેખાની જિંદગીમાં પ્રવેશ્યો.
પોતાનાં માવિહોણા બાળકોની માતા બનવાની તેણે વિનંતી કરી. ફરીથી તેણીએ મંગલસૂત્ર ધારણ કર્યું.
આ મંગલસૂત્ર સોનાનું હતું. પરંતુ થોડા સમયમાં જ સુરેખા વિભ્રાંત થઈ ગઈ. તેણીને સમજાઈ ગયું
કે તેની સાથે છેતરપિંડી થઈ છે. તેણીનો બીજો પતિ દંભી હતો. તે તેણીનો પતિ કે તેણીના બાળકોનો
પિતા નહોતો. સૌથી વધુ આધાતજનક બાબત તો એ હતી કે સુરેખાની રણેલી બધી જ મૂડી તે ચોરી
ગયો. આમ, બંને લગ્નના ડિસ્સામાં સુરેખાના માટે દુઃખ દિવાલ પરનું અફર લખાણ હતું.

2. The Symbolic Significance of Mangalsutra in the Story:

Ans. A symbol is a visible sign of something invisible. One of the

most sacred customs in Hindu weddings is tying the mangalsutra. A mangalsutra is basically a black and gold beaded necklace with a gold or diamond pendent. It is a symbol of marriage worn by the bride until her husband's death. The word "mangalsutra" can be deciphered as "sacred thread or cord"; as 'mangal' means 'auspicious' and 'sutra' means 'thread' or 'cord'. However, in this story, the traditional symbolic significance of mangalsutra is lent an ironic twist. Surekha gets married twice. Her first married life is a nightmare of misery, hopelessness and abject poverty. Gloom and sorrow persecute Surekha, Raj and their children. Marital bliss is a distant dream. Her widowhood is the climax of an accursed life. Mangalsutra fails to cast an auspicious spell. Surekha wears a mangalsutra second time only to be disillusioned and cheated. The man, claiming to be her second husband, is a hypocrite. He is a deceiver par excellence. In Surekha's case, mangalsutra is no marital bliss at. It is a burden, a cross of albatross. At last, she sheds the burden of mangalsutra and attains her own liberation. It is her hard-gained freedom from human bondage. Thus, Amrita Pritam, being an iconoclast, has shattered to pieces the traditional belief associated with mangalsutra and presented it in its true perspective.

■ GLOSSARY ■

■ શાબ્દાર્થ ■

visible - દર્શયમાન; **invisible** (ઈન્ફુલિબલ) - અદર્શયમાન; **sacred** (સેકેડ) - પવિત્ર;
custom - સામાજિક રીત-રિવાજ; **beaded** - મળકાવાળું; **decipher** (ડિસાઇફર) - સાંકેતિક
 ભાષાનો અર્થ કરવો; **auspicious** (ઓસ્પિશયઅસ) - શુકનિયાળ; **ironic** (આયરનિક) -
 વકોઝિતપૂર્ણ; **twist** - અર્થ; **nightmare** - દુઃખભાસ; **abject poverty** - દારુણ ગરીબાઈ;
persecute (પરિસ્ક્રુટ) - પીછો કરવો; **marital bliss** (મેરિટલ બ્લીસ) - લાગ્નિક સુખ;
accursed (એકસ્ટી) - શાપિત; **spell** - પ્રભાવ, અસર; **disillusion** (ડિસ્યુઈલ્યુઝન) - વિભાંત
 કરવું; **deceiver** (ડિસિવર) - છેતરપણી કરનાર, ગઠિયો; **par excellence** (એક્સલાંસ) -
 બીજથી ચાડિયાતો; **cross albatross** - ગળામાં ભરાવેલું ધંટીનું પૈંડું; **liberation** (લિબરેશન) -
 મુક્તિ; **iconoclast** - મૂર્તિભંજક; **perspective** - દ્રષ્ટિકોણ.

2. વાતમાં મંગલસૂત્રનું પ્રતીકાત્મક મહાવ:

પ્રતીક એટલે કશુંક જે અદ્રશ્યમાન છે તેના માટની દર્શમાન સંજ્ઞાન હિંદુ લગ્નમાં સૌચી વધુ પવિત્ર રીત-રિવાજોમાંનો એક રિવાજ કંચાના ગળામાં મંગલસૂત્ર પહેરાવવું તે છે. મૂળભૂત રીતે મંગલસૂત્ર કાળા અને સોનેરી મણકાનું બનેલું નેકલેસ છે, જેની સાથે સોનાનું કે ડીરાનું પેન્ડન્ટ હોય છે. પરિના મૃત્યુ સુધી વધુ આ મંગલસૂત્ર મહેરી રાખે છે, "મંગલસૂત્ર"નો અર્થ ચાચ છે. "પવિત્ર તંતુ". "મંગલ" અર્થાત્ "શુકનિયાળ" અને "સૂત્ર" એટલે "દોરી અથવા તંતુ", પરંતુ પ્રસ્તુત વાતમાં મંગલસૂત્ર સાથે સંકળાયેલા પ્રણાલીગત ઘ્યાલને વકોક્તિપૂર્વી વળાંક આપવામાં આવ્યો છે, સુરેખા બે વાત લગ્ન કરે છે. તેણીનું પ્રથમ લગ્ન દરિદ્રતા, નિરાશા અને દારણ ગરીબાઈનું લાંબું દુઃખનું બની રહે છે. વિશ્વાસ અને દુઃખ સુરેખાનો પીછો કરે છે. લાગિનું સુખ દૂરનું સપનું બની રહે છે. મંગલસૂત્ર તેનો શુકનિયાળ પ્રભાવ પાડવામાં નિર્ઝળ જાય છે. સુરેખા ફરીથી મંગલસૂત્ર ઘારણ કરે છે. માત્ર વિભાગાંત થવા અને છેતરપિંડીનો ભોગ બનવા, જે મુકુષ તેના મતિ હોવાનો દાવો કરે છે તે દંભી છે. જેનાથી કોઈ ચિદિયાતું નથી તેવો તે છેતરપિંડી આચરનારો છે, આમ, સુરેખાના કિર્સામાં મંગલસૂત્ર કોઈ રીતે સુખનું પ્રતીક નથી બનતું. ઉદ્ઘાનું મંગલસૂત્ર તેના માટે બોજ છે, તેના ગળામાં ફસાઈ ગયેલું ઘંટીનું પૈંડું છે. છેવટે તે પોતે જ મંગલસૂત્રનો બોજ ખંખેરી નાખે છે અને માત્રવલંઘનોમાંથી મુક્તિ મેળવે છે. અમૃતા પ્રિતમ મૂર્તિભંજક સર્જક હોવાના નાતે મંગલસૂત્રના પ્રણાલીગત ઘ્યાલની ચૂરેચૂરા કરી તેને વાસ્તવિક દ્રાષ્ટિકોણથી રજૂ કર્યું છે.

■ MULTIPLE CHOICE QUESTIONS [MCQs] ■

- III Complete the statements by choosing the correct option from those given below: [Textbook Page 67–69]

[નીચે આપેલા વિકલ્યોમાંથી ધોરણ વિકલ્ય પસંદ કરી, વિધાનો પૂરાં કરો.]

1. Surekha heard the story of a star beating about 270 crore times, and then dying, from a _____.

- (a) Hindu priest
- (b) Tibetan Lama
- (c) Buddhist Priest
- (d) Clergyman

2. Surekha fell in love with a _____ boy.

- (a) Gujarati
- (b) Christian
- (c) Maharashtrian
- (d) Rajasthani

3. Surekha asked for her _____ mangalsutra from her father. (S)
(a) mother's
(b) sister's
(c) aunt's
(d) sister-in-law's
4. After possessing the mangalsutra given by her father, Surekha felt as if she had _____.
(a) achieved what she desired
(b) become a wealthier person
(c) been blessed by her father
(d) been blessed by God with a long life for Raj.
5. Surekha's husband died due to _____.
(a) a severe illness
(b) a heart attack
(c) excessive drinking
(d) an accident
6. Surekha did not bring back her mangalsutra from the pawnbroker because _____.
(a) the hands that could put it around her neck were no more
(b) she did not have enough money to do so
(c) she hated her husband and did not wish to put on the mangalsutra
(d) the pawnbroker had sold it to someone else
7. Once while sleeping with her children, Surekha remembered that after 270 crore heartbeats a star that turns into ashes _____.
(a) Produces the spark for a new star.
(b) never rises again.
(c) becomes a painful remembrance forever.
(d) burns the soul if touched once again.
8. Like a new-born star, Surekha removed _____.
(a) the old clothes from her closet
(b) all the past sad years of her life
(c) the old mangalsutra from her neck
(d) the possessions of the children from her second husband

9. Surekha bought a new mangalsutra and wore it all by herself saying that it would not ____.
(a) break again
(b) divorce her
(c) make her a widow
(d) divorce her or make her a widow

Answers:

1. – (b); 2. – (c); 3. – (a); 4. – (d); 5. – (c); 6. – (a); 7. – (a); 8. – (b);
9. – (d).

